

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กำลังคนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ และการที่จะพัฒนาคนให้มีทั้งคุณภาพและประสิทธิภาพได้นั้นเราจำเป็นต้องทำความเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ อันจะเป็นประโยชน์ในการปลูกฝังคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลต่อไป

พื้นฐานของการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ในวัยเด็ก ดังที่ เฮอร์ล็อก (Hurlock, 1959) ได้กล่าวไว้ว่า วัยเด็กนับได้ว่าเป็นวัยแห่งวิกฤตกาลในการพัฒนาบุคลิกภาพ เป็นระยะของการสร้างพื้นฐานของจิตใจในวัยผู้ใหญ่ต่อไป บุคลิกภาพในตอนต้นนั้นแม้จะมีความแตกต่างไปจากวัยเด็กมากเท่าใดก็ตาม แต่ก็จะเป็นความแตกต่างที่ถือกำเนิดมาจากรากฐานในวัยเด็ก¹

เซียร์ส แมคโคบี และเลวิน (Sears, Maccoby and Levine, 1957) มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า บุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่เป็นผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับในวัยเด็ก²

ในการศึกษาทำความเข้าใจพฤติกรรมเด็กนั้น กุญแจดอกสำคัญที่จะนำไปสู่การเข้าใจพฤติกรรมเด็กได้ดีที่สุดคือการศึกษาเรื่องการอบรมเลี้ยงดู โดยเฉพาะการ

---

¹Elizabeth B. Hurlock, Developmental Psychology (New York : McGraw-Hill Book Co., 1959), p. 115.

²Robert R. Sears, Eleanor E. Maccoby, and Harry Levine, Patterns of Child-Rearing (New York : Row Peterson and Company, 1957), p. 4.

เลี้ยงดูของพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างแม่กับเด็กมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโต และบุคลิกภาพของเด็กเป็นอย่างมาก เนื่องจากในวัยเด็กนั้นเด็กมีความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาพ่อแม่ เพราะยังไม่พร้อมที่จะตอบสนองความต้องการของตนเองในด้านแรงขับพื้นฐาน อันได้แก่ ความหิว ความกระหาย เป็นต้น ครั้นเมื่อวุฒิภาวะเพิ่มขึ้นตามอายุ เด็กกลับจะต้องเรียนรู้ที่จะช่วยตนเอง พฤติกรรมการพึ่งผู้อื่นจะต้องเปลี่ยนไปตามมาตรฐานหรือแนวทางที่พ่อแม่คาดหวัง¹ เราจึงต้องศึกษาเรื่องพฤติกรรมพื้นฐานในการช่วยเหลือตนเองของเด็กเล็กอันเป็นผลมาจากการเลี้ยงดูซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการเข้าใจพฤติกรรมเด็กต่อไป

ไมเออร์ (Maier, 1969) กล่าวถึงความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูเด็กไว้ว่า การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่มีอิทธิพลที่สำคัญยิ่งต่อชีวิตของเด็ก พ่อแม่จะเป็นตัวแทนทางสังคมที่คอยทำการเลี้ยงดูและช่วยเหลือเด็ก ทำให้เกิดการพึ่งพาซึ่งกันและกัน คำว่าพึ่งพา หมายถึงสภาพทางจิตใจที่มีการไว้วางใจซึ่งกันและกัน อาจจะออกมาในรูปแบบต่างๆ เช่นการให้คำแนะนำหรือการจัดการตอบสนองความต้องการ การดูแลเอาใจใส่ต่อทุกข้อสงสัยซึ่งกันและกัน ฯลฯ²

ในวัยทารกนั้น พ่อแม่ยอมทำตามความต้องการของเด็กโดยคิดว่ารอให้เด็กโตขึ้นกว่านี้และพร้อมที่จะช่วยตนเองไ้บ้าง และทันทีที่เด็กสามารถทำอะไรไ้บ้าง พ่อแม่จะช่วยเหลือเด็กน้อยลง เริ่มคิดที่จะฝึกหัดเด็กให้เป็นไปตามวัฏจักรธรรม โดยประมาณแล้ววัยเด็กที่เริ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองและผู้อื่นให้ความช่วยเหลือน้อยลง จะอยู่ในช่วง 2-4 ปี แล้วแต่วัฒนธรรม วัยนี้พ่อแม่เอาใจใส่น้อยลงเริ่มให้เด็กทำตาม

¹Boyd R. McCandless, Children and Adolescents (New York : Holt Rinehart and Winston, 1976), p. 326.

²Henry W. Maier, Three Theories of Child Development (New York : Harper and Row, 1969), pp. 175 - 176.

มาตรฐานของพ่อแม่และสังคม ฝึกให้เด็กมีความรับผิดชอบ สามารถปฏิบัติตามข้อบังคับของครอบครัว เด็กจะได้รับการคาดหวังให้ควบคุมการขับถ่าย พัฒนาศักยภาพรับประทานอาหาร การทำความสะอาด และสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น¹

มุนซิงเจอร์ (Munsinger , 1975) สนับสนุนการศึกษาของเพียร์ส ที่พบว่าบ้านเป็นแหล่งปลูกฝังบุคลิกภาพที่เป็นอิสระให้แก่เด็ก การควบคุมของพ่อแม่มีผลต่อการส่งเสริมหรือยับยั้งพฤติกรรมพึ่งพา (Dependency) ในทางตรงข้าม การไม่ยอมรับ (rejection) ของพ่อแม่ก็ทำให้เด็กมีพฤติกรรมพึ่งพาและมีความรู้สึกว่าตนเอง เป็นคนไร้ประโยชน์²

มัสเซน (Mussen , 1973) กล่าวว่า พ่อแม่ควรปล่อยให้เด็กมีอิสระในการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ คอยเฝ้าระวังในการอยากรู้อยากเห็น และการแสดงพฤติกรรมอิสระ (Independent Behavior) เด็กก็จะมีภาวะที่อิสระที่จะสำรวจสิ่งต่าง ๆ เป็นการพัฒนาความอยากรู้อยากเห็น ความมั่นใจในตนเอง ทำให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง เป็นอิสระ สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ตรงกันข้ามกับพ่อแม่ที่ให้การปกป้องลูกมากเกินไป ไม่ปล่อยให้ลูกแก้ปัญหาด้วยตนเอง ทำให้เด็กขาดความมั่นใจในตนเอง ต้องพึ่งพาลูกอื่นอยู่เรื่อยไป³

เฮอร์ล็อก (Hurlock , 1964) มีความเห็นตรงกับมุนซิงเจอร์และมัสเซน เขากล่าวว่าความโน้มเอียงที่ทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมพึ่งพาคนอื่นเพื่อขอความช่วยเหลือ

¹David P. Ausubel and Edmund V. Sullivan, Theory and Problem of Child Development, 2d ed. (Grune and Stratton, 1970), pp. 257 - 260.

²Harry Munsinger, Foundamental of Child Development, 2d ed. (New York : Holt, Rinehart and Winston, 1975), p. 429.

³Paul Mussen, The Psychological Development of the Child, 2d ed. (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1973), pp. 67-68.

ความเอาใจใส่ และความรัก มีรากฐานมาจากความรู้สึกที่ไม่ปลอดภัย (feeling of insecurity) ความรู้สึกเช่นนี้เกิดจากการที่พ่อแม่เข้ามาควบคุม หรือปฏิเสธ ไม่ยอมรับเด็กมากจนเกินไป¹

โดยสรุปแล้ว ลักษณะของการเป็นอิสระหรือการไม่เป็นอิสระนี้เป็นลักษณะหนึ่งของบุคลิกภาพที่เกิดขึ้นในช่วงวัยเด็กเล็ก อันเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ซึ่งจะมีผลต่อบุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่ต่อไป รวมทั้งจะมีผลไปถึงการพัฒนาคนให้มีความรู้ ทักษะ และประสิทธิภาพด้วย กล่าวคือกลุ่มคนที่มีความเป็นอิสระสามารถช่วยตนเอง โดยยอมรับความสามารถในการพัฒนาสูงกว่าคนที่คอยพึ่งพาคนอื่น

ในปัจจุบันนักจิตวิทยาและครูสนใจ ใฝ่รู้ถึงถึงความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และได้นำข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กเล็ก ดังเช่นที่ ฟูริสวาสกี ชลวิสุทธิ ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า การพัฒนาความรับผิดชอบควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็กเพื่อเด็กจะได้เจริญเป็นผู้ใหญ่ที่รู้จักรับผิดชอบในภายหน้า การฝึกให้เด็กรับผิดชอบกระทำได้ เริ่มด้วยการรับผิดชอบตนเอง ได้แก่ การรับประทานอาหาร การขับถ่าย การแต่งกาย และการทำความสะอาด ฯลฯ การฝึกให้เด็กรับผิดชอบต้องคำนึงถึงวัยและความสามารถของเด็กเป็นสำคัญ เพราะถ้ารับผิดชอบมากเกินไป จะเกิดอันตรายแก่เด็กได้ นักจิตวิทยาท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า "ความรับผิดชอบที่ผลเมืองของชาติซึ่งจะงอกงามเต็มที่มีเมื่อบุคคลได้ย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ได้เริ่มมาตั้งแต่ในวัยเด็กก่อน"²

¹Elizabeth B. Hurlock, Child Development, 4 th ed. (New York : McGraw-Hill Book Co., 1964), p. 352.

²ฟูริสวาสกี ชลวิสุทธิ, "การอบรมเลี้ยงดูเด็ก," วารสารสมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศไทย (2510) : 20.

และการที่จะฝึกความรับผิดชอบในเด็กนั้นต้องให้เด็กรู้จักช่วยตนเองได้ก่อน ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา จึงมีความต้องการกำลังคนที่มีทั้งคุณภาพและประสิทธิภาพ แต่ในปัจจุบันได้มีผู้ใหญ่ขอส่งเด็กจากระบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กของชาวไทยไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการช่วยตนเองของเด็กไทย ดังเช่นที่ วีรยุทธ วิเชียรโชติ ได้ให้ข้อคิดไว้ว่า สังคมไทยมีลักษณะแบบสังคมไมตรีสัมพันธ์ ซึ่งมีความโอบอ้อมอารีเป็นลักษณะสำคัญ เช่นในสังคมชนบทไทยถ้ามีแขกไปเยี่ยม เขาจะให้การต้อนรับเป็นอย่างดี ลักษณะอีกประการหนึ่งคือ การพึ่งพาอาศัยกัน สังคมไมตรีสัมพันธ์มีการพึ่งพาอาศัยกันในระดับสูงมาก ซึ่งอาจเป็นผลมาจากความโอบอ้อมอารีที่อยู่ในระดับสูง ตรงข้ามกับสังคมสัมฤทธิ์สัมพันธ์ซึ่งมีการพึ่งพาอาศัยกันในระดับต่ำ เพราะเน้นความเป็นอิสระในแต่ละบุคคลทั้งในด้านความคิด ความรู้สึก และแรงจูงใจมากทำให้ประสิทธิภาพของคนในกลุ่มดีขึ้นทั้งในด้านความคิด การวางแผนงาน การร่วมประสานงาน การดำเนินงานและการประเมินผลงาน¹

ประสิทธิ์ บัวคลี่ (2514) ศึกษาพบว่าสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่ขัดต่อความคิดสร้างสรรค์ในสังคมไมตรีสัมพันธ์ ได้แก่วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร ซึ่งอบรมให้เด็กระงับไม่แสดงออกซึ่งความคิดซึ่งขัดกับผู้ใหญ่ ขัดกับกาลเทศะ และส่งเสริมให้รางวัลกับพฤติกรรมที่ขัดต่อความคิดสร้างสรรค์ ความคิดริเริ่ม ดังนั้นผลผลิตของวิธีการเลี้ยงดูบุตรดังกล่าวจึงกลายเป็นความคิดสร้างสรรค์ในทางลบไป หรือไม่มีความคิดเป็นของตัวเองทำให้บุคคลิกภาพในสังคมไมตรีสัมพันธ์ ซึ่งเป็นผลจากการเลี้ยงดูบุตรดังกล่าวมีการช่วยตนเองในระดับต่ำ (Low self-reliance) ต้องการพึ่งผู้ใหญ่ในระดับสูง มีความคิดว่าตนเองมีค่าน้อยและคิดว่าผู้ใหญ่มีค่ามาก ซึ่งลักษณะดังกล่าวนอกจากจะเป็นผลจากสังคมประเพณีไมตรีสัมพันธ์แล้วยังเป็นผลจากระบบ

¹วีรยุทธ วิเชียรโชติ และคณะ, รายงานการวิจัยเรื่องความเกรงใจในคนไทย (ม.ป.ท., 2516) , หน้า 14-16.

ค่านิยมอาวโโลในระดัปลังคมควย¹

ละบายมาศ ศรทัตต์ และคณะ ทำการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็กที่ตำบลนาป่า อำเภอบึง จังหวัดชลบุรี โดยใช้วิธีสัมภาษณ์พบว่า แม่ที่ นาน่ามุ่งหวังอย่างยิ่งให้เด็กแสดงความสามารถ เชื่อฟังผู้ใหญ่ ด้วยการกระทำตามคำสั่งทุกอย่างของพ่อแม่ จะขัดคำสั่งไม่ได้ ซึ่งการฝึกอบรมเช่นนี้ นับว่าเป็นการบั่นทอนความเป็นตัวของตัวเองของเด็กเป็นอย่างมาก² ซึ่งตรงข้ามกับเด็กอเมริกันที่ค่อนข้างหยัดเยียดบนลำแข้งตนทั้งแข็งแรงเล็กมาก เพื่อพร้อมที่จะออกไปเผชิญกับโลกภายนอกที่แตกต่างแข่งขันอยู่ตลอดเวลาได้ ดังนั้นเด็กอเมริกันส่วนใหญ่จึงไม่ได้รับการประคบประหงมมากนัก ทั้งนี้เนื่องจากการฝึกให้เด็กรู้จักช่วยตัวเองเป็นค่านิยมสูงยิ่งในวัฒนธรรมอเมริกันส่วนในวัฒนธรรมทางภาคเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะของไทย ค่านิยมในความเป็นอิสระยังอยู่ในระดับต่ำกว่าของอเมริกันมาก³

ปราณีต สุขอุดม (2518) ทำการวิจัยพบว่าความเข้มงวดของบิดามารดาไทยมีความสัมพันธ์กับลักษณะอารมณ์ทั้งเครียด ความคับข้องใจ ไม่พอใจในสภาพที่เป็นอยู่ของเด็ก ส่วนการอบรมเลี้ยงดูด้านการลงโทษ ซึ่งได้แก่การ ทุบตี ตักเตือน เพื่อควบคุมกริยามารยาทและความเป็นอยู่ของบุตรพบว่ามีความสัมพันธ์ทาง

¹ประสิทธิ์ บัวคลี่, "การศึกษาเปรียบเทียบความวิตกกังวล ความเกรงใจ และความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนไทยในต่างจังหวัด นักเรียนไทยในกรุงเทพฯ และนักเรียนนานาชาติ" (ปริญญาานิพนธ์มหบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2514).

²ละบายมาศ ศรทัตต์ และคณะ, อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการเด็กที่ตำบลนาป่า อำเภอบึง จังหวัดชลบุรี (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2510), หน้า 87.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 110.

ลบกับความเป็นตัวของตัวเองของบุตร¹

จะเห็นได้ว่าการฝึกความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในวัยเด็กได้นั้นจำเป็นต้องให้การอบรมเลี้ยงดูแบบเน้นให้เด็กเป็นอิสระแก่ตนเองสามารถช่วยตนเองได้เสียก่อน แต่จากผลการวิจัยที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทยที่ขัดต่อการเป็นอิสระแก่ตนเอง ทำให้ผู้วิจัยคิดว่าเราน่าจะได้ศึกษาเรื่องนี้กันอย่างจริงจัง เพื่อจะได้หาสาเหตุทางแก้ไขปัญหาเหล่านี้และในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะทำการศึกษาระหว่าง 2 ปี 3 เดือน ถึง 3 ปี 5 เดือน เพราะเด็กในช่วงอายุนี้คือพอที่จะฝึกให้ช่วยตนเองได้บ้างแล้วและเป็นเด็กที่อยู่ในวัยก่อนเข้าเรียนยังไม่ได้รับอิทธิพลจากสังคมภายนอกจึงเป็นการสะดวกที่จะได้ข้อมูลต่าง ๆ ในด้านพฤติกรรมพื้นฐานในการช่วยตนเองของเด็กซึ่งเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูทางบ้านและสามารถใช้การสัมภาษณ์จากแม่ได้ เพราะแม่เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กในวัยนี้มากที่สุด และงานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยร่วมระหว่าง 3 ประเทศคือ ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ และไทย โดยรองศาสตราจารย์ ดร.ประสาร มาลากุล และคณะ ทำการวิจัยกับเด็กไทยในเมืองหลวง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะทำการศึกษากับเด็กในชนบท ทั้งนี้เพราะจากผลการวิจัยของ วีรยุทธ วิเชียรโชติ ที่พบว่าสังคมชนบทไทยมีลักษณะแบบสังคมไมตรีสัมพันธ์ ซึ่งมีการพึ่งพาอาศัยกันสูง ขัดต่อการอบรมเลี้ยงดูแบบเน้นให้เด็กมีอิสระ เป็นตัวของตัวเอง² ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเพื่อดูว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็กเล็กไทยในชนบทจะเป็นดังเช่นนี้หรือไม่ เหตุผลอีกประการหนึ่งในการศึกษากับเด็กชนบทเพราะประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม

¹ปราณีต สุขอุดม, "การศึกษาเปรียบเทียบสังคมประเพณี และบุคลิกภาพระหว่างคนไทย และคนจีน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518)

²วีรยุทธ วิเชียรโชติ และคณะ, รายงานการวิจัยเรื่องความเกรงใจในคนไทย, หน้า 14-16.

เราจึงควรสนใจต่อความสำคัญของชาวชนบทในฐานะที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ จากสถิติเกี่ยวกับประชากรของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2514 มีประชากรทั้งสิ้น 37,399,000 คน¹ และกองวางแผนกำลังคนสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ได้ประเมินไว้ว่ามีประชากรในชนบท 18.7 ล้านคน หรือ 83 % และได้คาดว่าปี 2519 จะมีประชากรในชนบทถึง 20.5 ล้านคน หรือ 82 % ของประชากรทั้งหมด² ซึ่งในปี 2521 นี้ผู้วิจัยก็คาดว่าจำนวนประชากรส่วนใหญ่ของไทยคือชาวชนบท ดังนั้น การศึกษากับชาวชนบทย่อมจะได้ตัวแทนที่ใกล้เคียงกับคนไทยที่แท้จริง และในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยร่วมกับ สุภาพรรณ เหลืองรังษี ช่วยกันแก้แปลงแบบสอบถามของ โครงการวิจัยร่วมระหว่าง 3 ประเทศดังได้กล่าวแล้ว มาใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ โดย สุภาพรรณ ทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างในชนบทภาคกลาง และผู้วิจัยศึกษาใน ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมพื้นฐานในการการช่วยตนเองของเด็กเล็กในชนบท ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมพื้นฐานในการช่วยตนเองของเด็กเล็กในชนบท ตามตัวแปรต่อไปนี้

¹Chulalongkorn University, Institute of Population Studies, Population Growth in Thailand (Pangkok : The Cooperative Marketing and Purchasing Federation of Thailand, Printing Press Department, 1972), p. 1.

²ลำดวน ภวศิรานนท์, "ฐานะความเป็นอยู่ของชาวชนบทไทย," วารสารสังคมศาสตร์ 8(3กรกฎาคม 2514) : 158.

- 2.1 เพศ คือ เพศชาย เพศหญิง
- 2.2 ลำดับการเกิด คือ ลูกคนโต ลูกคนรอง
- 2.3 ฐานะเศรษฐกิจ คือ ฐานะเศรษฐกิจสูง ฐานะเศรษฐกิจต่ำ
- 2.4 ภาค คือ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบและเข้าใจพฤติกรรมพื้นฐานในการช่วยตนเองของเด็กเล็กในชนบทภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. ผลการวิจัยนี้จะเป็นแนวทางในการปรับปรุงการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กในชนบทต่อไป
3. ผลที่ได้จากการวิจัยนี้จะเป็นแนวทางในการศึกษาพัฒนาการของเด็กเล็กต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้กระทำกับเด็กเล็กในชนบทภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวนทั้งสิ้น 96 คน
2. ผู้วิจัยจำกัดขอบเขตการศึกษาในเรื่องพฤติกรรมพื้นฐานในการช่วยตนเองของเด็กเล็ก 9 ด้านคือ การเคลื่อนไหว การรับประทานอาหาร การสวมใส่เสื้อผ้า การถอดเสื้อผ้า การถ่ายปัสสาวะ การถ่ายอุจจาระ การนอน การล้างมือ และการเดิน และทำการศึกษาพฤติกรรมทั้ง 9 ด้านนี้ใน 4 สถานการณ์คือ
  - 2.1 ความสามารถในการแสดงพฤติกรรมช่วยตนเองของเด็ก
  - 2.2 พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกเมื่อแม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ
  - 2.3 พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกเมื่อแม่กระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมช่วยตนเอง

2.4 พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกเมื่อแม่ดู หรือลงโทษ

3. ตัวแปรที่จะศึกษาคือ

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ ลำดับการเกิด,ฐานะเศรษฐกิจ และภาค

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การแสดงพฤติกรรมพื้นฐานในการช่วยตนเอง

ข้อจำกัดของการวิจัย

ในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยไม่สามารถทำการสังเกตพฤติกรรมเด็กโดยตรงได้ในทุกสภาพการณ์ เพียงแต่สังเกตในขณะที่ทำการสัมภาษณ์เท่านั้น

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. พฤติกรรมพื้นฐาน หมายถึง การเคลื่อนไหว การรับประทานอาหาร การสวมใส่เสื้อผ้า การถอดเสื้อผ้า การถ่ายปัสสาวะ การอุจจาระ การนอน การล้างมือ และการเล่น

2. เด็กเล็ก หมายถึง เด็กที่มีอายุระหว่าง 2 ปี 3 เดือน ถึง 3 ปี 5 เดือน

3. ชนบท หมายถึง ภูมิอำเภอของกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ห่างไกลความเจริญ ไม่มีน้ำประปา ไฟฟ้า และทางไกลเส้นทางคมนาคม ไม่มีรถประจำทางผ่าน

4. เพศ หมายถึง เพศชาย เพศหญิง

5. ลำดับการเกิด หมายถึง การเป็นบุตรคนแรก คนรอง บุตรคนแรก หมายถึง เด็กที่เป็นบุตรคนเดียวของครอบครัว หรือมี

น้องแต่ไม่พี่

บุตรคนรอง หมายถึง เด็กที่มีพี่ แต่ไม่จำเป็นต้องไม่มีน้อง

6. ฐานะเศรษฐกิจ หมายถึง ฐานะเศรษฐกิจสูง ฐานะเศรษฐกิจต่ำ
ฐานะเศรษฐกิจสูง หมายถึง ครอบครัวที่มีรายได้ตั้งแต่ 1000 บาท

ขึ้นไปต่อเดือน

ฐานะเศรษฐกิจต่ำ หมายถึง ครอบครัวที่มีรายได้ต่ำกว่า 1000 บาท

ลงมาต่อเดือน

การแบ่งกลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูง-ต่ำคิดจากการกำหนดอัตราค่าจ้างต่ำสุดในจังหวัดน่านและพิจิตร ซึ่งกรมแรงงานกำหนดไว้สูงสุดวันละ 19 บาท¹ เมื่อนำมาเฉลี่ยแล้วพบว่าในครอบครัวหนึ่งจะมีรายได้ของสมาชิกมารวมกันเฉลี่ยแล้วประมาณ 1000 บาท เป็นเกณฑ์ต่ำสุดทั้งนี้เพราะภรรยาอาจมีรายได้ต่ำกว่า 570 ต่อเดือน เพราะมีงานบ้านต้องรับผิดชอบ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับความช่วยเหลือจากท่านผู้ใหญ่บ้านในการช่วยแบ่งแยกกลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูง-ต่ำ ทำให้ข้อมูลที่ได้มาน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

7. ภาค หมายถึง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ทฤษฎีเบื้องต้นหลังการศึกษาพฤติกรรมพื้นฐานใน 4 สภาพการณ์

1. สภาพการณ์ที่เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมด้วยตนเอง

ในช่วงวัยเด็กตอนต้นเริ่มตั้งแต่อายุ 1 ขวบครึ่ง จนถึง 5 ขวบ ดังนั้นเด็กที่มีอายุ 2 ขวบ 3 เดือน ถึง 3 ขวบ 5 เดือน จึงอยู่ในช่วงวัยเด็กตอนต้นด้วย วัยนี้เป็นวัยที่เด็กเริ่มฝึกพฤติกรรมพื้นฐานต่าง ๆ ในกิจวัตรประจำวัน ซึ่งกล่าวได้ว่า อายุช่วงนี้อยู่ในวัยวิกฤตกาล (critical period) ดังที่ โรเบิร์ต เจ ฮาวิตเฮริสต์ (Robert J. Havighurst) กล่าวไว้ว่าช่วงวิกฤตนี้เป็นช่วงพัฒนา งานประจำวันสำหรับพฤติกรรมที่จะต้องทำให้สำเร็จในระหว่างช่วงนั้น ๆ เพื่อที่จะ

¹กระทรวงมหาดไทย, กรมแรงงาน, ประกาศของกรมแรงงานเรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำฉบับที่ 6 และ 7 (2520), หน้า 2-3.

ได้นำไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสมในพัฒนาการขั้นต่อไป และงานตามขั้นเหล่านี้ อาจเกิดขึ้นจากวุฒิภาวะทางกาย (Physical maturation) จากวัฒนธรรม หรือ จากบุคลิกภาพที่เกิดขึ้นจากผลรวมของตัวแปรทั้ง 2 ด้าน¹

ในช่วงวัยเด็กตอนต้นนี้ เป็นช่วงที่มีความเจริญทางด้านร่างกายอย่างรวดเร็ว กังทักเชล และอิลลิก (Gesell and Ilg) ในปี 1949 กล่าวไว้ว่าในช่วงอายุ 5 ปี เด็กควบคุมการเคลื่อนไหวของนิ้วและมือได้ดีกว่าตอน 2 ขวบ ที่การเคลื่อนไหวยังงุ่มง่ามและการทำงานยังไม่ประสานกันดีนัก และเมื่อถึงวัย 3 ขวบเด็กจะทำการเคลื่อนไหวแบบทารกก็จะหมดไป ในช่วงนี้เด็กสามารถที่จะวิ่งหรือจะล่อควายเร็วในการวิ่ง การเดินได้, สามารถที่จะเลี้ยวได้ในวงแคบ เดินขึ้นบันไดแบบเบ็ดเสร็จได้ สามารถยืนขาเดียวได้แม้จะไม่นานนักก็ตาม และเด็กจะหันไปสนใจการที่รถสามล้อแล่นรถเช่นเด็กอันเดิม สนใจการกระโดด ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้พัฒนามาจากพฤติกรรมแบบง่าย ๆ ในวัยทารกนั่นเอง เพียงแต่ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะของเด็กด้วย²

เนลสัน (Nelson, 1955) สนับสนุนผลการทดลองของแมคกรอว์ (McGraw) ในปี 1940 ซึ่งทำการทดลองโดยใช้ฝาแฝดแท้ (Identical Twins) 2 ชุด เขาแยกฝาแฝดแต่ละคู่ออกไปอยู่คนละพวก พวกแรกฝึกให้ด้ายทุก ๆ 7 ชั่วโมง อีกพวกหนึ่งเริ่มฝึกเมื่ออายุได้ 14-24 เดือน ผลปรากฏว่าพวกที่ฝึกทีหลัง จะมีการควบคุมการจับด้ายทันพวกแรกเมื่ออายุ 24 เดือน จึงเห็นว่าหัดเด็กเมื่ออายุสูงได้ผลเร็ว

¹อ้างใน Robert L. Watson and Henry Clay Lindgren, Psychology of the Child, 3d ed. (New York : John Wiley and Sons, 1973), pp. 66 - 67.

²Ibid., pp. 239 - 240.

กว่าหัดเดินแต่ยังเล็ก เขาจึงให้ความเห็นว่าควรจะต้องฝึกการขยับย้ายไว้มาก่อน
จนกว่าเด็กจะสามารถควบคุมกล้ามเนื้อขยับย้ายได้แล้ว¹

จะเห็นได้ว่า ในการศึกษาพัฒนาการเด็กนั้นการจะเข้าใจพฤติกรรมต่าง ๆ
ของเด็กโดยเฉพาะในช่วงวัยเด็กเล็ก ได้อย่างถูกต้อง จำเป็นต้องคำนึงถึงถึงวิถีภาวะ
ของเด็กด้วย พ่อแม่ที่พยายามฝึกให้เด็กทำพฤติกรรมต่าง ๆ ในขณะที่เด็กยังไม่บรรลุวิ
ถีภาวะ ย่อมจะไม่เกิดประโยชน์ ดังนั้นในการศึกษาเรื่องพฤติกรรมพื้นฐานในการช่วย
ตนเองของเด็กเล็กในชนบทนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงลักษณะความสามารถในการแสดง
พฤติกรรมช่วยเหลือตนเองของเด็กด้วย

2. พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกต่อสภาพการณ์ที่แม่เข้ามาเกี่ยวข้อง กับแม่
กระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมช่วยเหลือตนเอง และที่แม่หรือลงโทษ

พฤติกรรมการต่อต้าน (Resistant) เป็นลักษณะหนึ่งของการแสดง
ออกที่เด็กต้องการความเป็นอิสระ (Independent) พฤติกรรมนี้จะเริ่มมีในเด็กอายุ
18 เดือน และจะพัฒนาขึ้นถึงขีดสูงสุดเมื่ออายุ 3-4 ขวบ พฤติกรรมการต่อต้านจะ
พัฒนาขึ้นไปเป็นการขัดขืน (Negativism) เมื่อเด็กโตขึ้นหรือไม่ว่าขึ้นอยู่กับที่ว่า
เด็กต้องการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง หรือต้องการความเป็นอิสระมากน้อยเพียง
ใด²

นายแพทย์ผ่น แสงสิงแก้ว กล่าวว่า เด็กโดยมากน่าจะเป็นคู่มือ 2 ขวบ
น่าสูงเมื่อ 4 ขวบ เด็กเล็ก ๆ นั้นชอบลงมือลงเท้าไปงับ จูบเลีย เขาแต่ใจตัวเอง

¹Waldo F. Nelson, Teset Book of Pediatrics, 6 th ed.
(London : Saunders Company, 1955), p. 128.

²Elizbeth B. Hurlock, Child Development, p. 338.

ระยะ 2 ขวมนี้เด็กจะจัดตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและคนข้างเคียงได้ พออย่างเข้า 2 ขวบครึ่ง เด็กในระยะนี้จะเป็นระยะ "จักรพรรดิ" คือยิ่งใหญ่ไม่ยอมลงใครจะเป็นคนออกคำสั่งเองอย่างไรก็ตามยังไม่ถึงกำหนดชักแจงลงไปว่าต้องเป็นเช่นนั้น ๆ ระยะนี้เด็กจะซัดขึ้นต่าง ๆ เรื่อยไป¹

จากความสำเร็จของพฤติกรรมต่อต้านซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการแสดงออกที่ต้องการ เป็นอิสระดังกล่าวดู แสดงว่าเด็กที่ต้องการทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องการความช่วยเหลือ การกระตุ้น และการดุลงโหมของแม่ ย่อมมีแนวโน้มจะเป็นคนที่ชอบช่วยเหลือตนเอง และเด็กที่ยอมตามคือ ยอมให้แม่ช่วย หรือยอมให้แม่มีส่วนร่วมในการแสดงพฤติกรรมพื้นฐานต่าง ๆ ย่อมมีแนวโน้มที่จะเป็นคนที่ชอบพึ่งพาผู้อื่น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกของเด็กเมื่อแม่เข้ามา เกี่ยวข้องเมื่อแม่กระตุ้น และเมื่อแม่ดุลงโหม ของเด็กชนบทว่ามีแนวโน้มจะยอมตามหรือซัดขึ้น

ความสำคัญ of ตัวแปรที่จะศึกษา

ความแตกต่างระหว่างเพศ

ความแตกต่างระหว่างเพศเป็นตัวแปรที่สำคัญในการศึกษาเรื่องการยอมรับเลี้ยงดู จากการศึกษารื่องความแตกต่างระหว่างเพศในการยอมรับเลี้ยงดูใน เคนยา และ เม็กซิโก พบว่าไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศ แต่ใน จีน และ อินเดีย เพศหญิงจะอยู่ในฐานะต่ำกว่าชาย ซึ่งรวมทั้งในชวา และจาไมกาดวย

ในเคนยาจากการศึกษาของ เลวิน (Levine) ในปี 1963 เด็กทั้ง 2 เพศจะมีคุณค่าสูงเท่าเทียมกันเนื่องจากชายจะอยู่แต่ในบ้าน และหญิงจะนำวัวควาย

¹ ฝน แสงสิงแก้ว, "การเจริญเติบโตของเด็ก," วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย 12(กรกฎาคม-ตุลาคม 2510) : 53-55.

มาเป็นสินสอดในวันแต่งงาน ทั้งเด็กชายและเด็กหญิง ถูกเลี้ยงมาคล้ายคลึงกันยกเว้นเรื่อง จรรยาบรรณ เด็กหญิงจะถูกสอนก่อน เพศหญิงจะมีการรับผิดชอบมากกว่าชาย แสดงออกซึ่งความคิดริเริ่มด้วยตนเองมากกว่า และมีปริมาณงานหนักมากกว่าเมื่ออายุ 6 หรือ 7 ปี หญิงเจริญเติบโตเร็วกว่า ชายเข้าสู่วัยผู้ใหญ่เร็วกว่า เด็กหญิงจะทำงานเต็มที่เป็นอายุ 8 หรือ 9 ปี ในขณะที่ชายจะเริ่มริเริ่มสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองเมื่ออายุ 10 หรือ 12 ปี เมื่อย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ความเสมอภาคกันในครอบครัวเด็กจะหมดไป หญิงจะมีฐานะที่สมบูรณ์และมีชื่อเสียงเกียรติยศทำให้กำเนิดบุตรแต่มีสิทธิในมรดกน้อยกว่าชาย และสามีมักจะลดความรักลงหรืออาจมีภรรยาใหม่¹

004990

ในเม็กซิโก จากการศึกษาของ รอนนี่ (Romney) ในปี 1963 หญิงและชายจะช่วยทำทุกสิ่งทุกอย่างในครอบครัวและมีความต้องการจะมีบุตรหลาย ๆ คน ทั้งลูกหญิงลูกชาย เพราะต้องการให้คนช่วยทางบ้าน เศรษฐกิจ พอขอมมีลูกชาย เพราะจะได้ช่วยพอ ส่วนแม่ชอบลูกสาวมากกว่า ครอบครัวที่มีเพียงลูกชาย หรือลูกหญิง เพียงอย่างเดียวจะได้รับความเห็นอกเห็นใจ พอจะใช้เวลาเล่นอยู่กับลูกสาว และให้ความสนใจแก่ลูกชายอย่างมากเมื่อลูกอายุเกิน 12 ปี และช่วยพ่ทำงานในนา ในช่วงวัยเด็กก่อนที่เด็กยังไม่มีภาระรับผิดชอบ พ่อแม่จะให้การเลี้ยงดูเหมือน ๆ กัน ยกเว้นเมื่อเด็กหญิงโตขึ้นจะได้รับการเอาใจใส่ในการเลี้ยงดูเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ พฤติกรรมทางสังคมในเรื่องความแตกต่างระหว่างเพศจะเด่นชัดขึ้นเมื่อเด็กอายุ 5 หรือ 6 ปี เมื่อเด็กเริ่มรับผิดชอบต่องานที่ต้องใช้แรงที่ค้างกันระหว่างหญิงกับชาย การฝึกให้เด็กรับผิดชอบจะเริ่มอย่างค่อยเป็นค่อยไปเมื่อเด็กอายุได้ 2 หรือ 3 ปี แม่จะมีลูกสาวแรก ๆ ให้มีหน้าที่ เช่น การเลี้ยงน้อง ให้น้ำ

¹อ้างใน George M. Guthrie and Pepita Jimenez Jacobs, Child Rearing and Personality Development in the Philippines (The Pennsylvania State University, 1966), p. 29.

อยากจะมีลูกสาวอย่างน้อย 1 คน เพราะการแต่งงานของลูกสาวเป็นการกระทำที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวฮินดู เมื่ออายุได้ 4 หรือ 5 ปี เด็ก ๆ จะสวมเสื้อมาเพื่อป้องกัน แต่เด็กหญิงจะไม่ได้รับการป้องกันความหนาวเย็นเท่ากับเด็กชาย¹

ในทรา จากการศึกษาของ เกอर्ट (Geertz) ในปี 1961 พบว่าเด็กหญิงจะได้รับการเอาใจใส่น้อยกว่าเด็กชายในระยะต้น ๆ เด็กหญิงถูกฝึกเรื่องระเบียบวินัยตั้งแต่ตอนก่อนเด็กชาย และได้รับฝึกซ้อมงานเช่นการไปรับของ ชายกินค่าและทำงานบ้าน ในขณะที่เด็กชายวิ่งเล่นอย่างอิสระ เด็กหญิงจะเก็บตัวอยู่ในบ้านอย่างโดดเดี่ยว เพราะต้องอยู่กับงานบ้าน ขณะที่เด็กชายไม่ต้องการฝึกซ้อมงานบ้านแม้ว่าจะเป็นผู้ใหญ่แล้ว²

ในจาไรกา จากการศึกษาของ คลาร์ก (Clarke) ในปี 1957 พบว่าเด็กชายและเด็กหญิงถูกเลี้ยงดูอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งเด็กชายและหญิงมีส่วนร่วมช่วยกันทำงานบ้าน³

เซียร์ส และคณะ (Sears and others, 1957) ศึกษาเปรียบเทียบแม่ของเด็กราย 91 คน แม่ของเด็กหญิง 83 คน ดูว่าจะฝึกให้ลูกฟังตนเองและมีการยับยั้งการฟังตนเองแตกต่างกันหรือไม่ ผลปรากฏว่า แม่ของเด็กหญิงฝึกให้ลูกฟังตนเอง และยับยั้งการฟังตนเองเพียงมาทางด้านเท่านั้น เช่นในเรื่องการรับประทานอาหาร ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการเชื่อฟัง ทั้งนี้เพราะหวังจะให้ลูกผู้หญิงมีลักษณะสงบเป็นกุลสตรี แต่เมื่อคำนึงถึงด้านอื่น ๆ ในการฝึกให้ฟังตนเอง หรือ

¹Ibid., p. 31.

²Ibid., p. 32.

³Ibid.

การยับยั้งการซึ่งตนเองรวมกันทุกด้านแล้วจะไม่พบว่าแม่เด็กหรือยับยั้งการซึ่งตนเอง
แตกต่างกันในระหว่างลูกหญิงกับลูกชาย เหตุที่ทำให้ไม่แตกต่างกันอาจเนื่องมาจาก
สังคมไม่ถือว่าพฤติกรรมการซึ่งตนเองในวัยเด็กเป็นพฤติกรรมที่ควรจะแตกต่างกันใน
ระหว่างเพศ¹

คาแกนและมอส² (Kagan and Moss , 1963) ทำการวิจัยเรื่อง
เสถียรภาพของการไม่ต่อสู้อันรุนแรงและพฤติกรรมการซึ่งพาดจากวัยเด็กถึงวัยผู้ใหญ่ กลุ่ม
ตัวอย่างเป็นชาย 27 คน หญิง 27 คน ชาวคอเคเซียน (Caucasian) เกิด
ระหว่างปี 1930 - 1939 เคยผ่านการทดสอบด้านความเข้าใจ (Comprehensive
assessment program) ซึ่งมีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบบันทึกเสียงเป็นเวลา 5
ชั่วโมง และมีกระบวนการทดสอบอื่น ๆ อีก กลุ่มตัวอย่างมีอายุระหว่าง 20 - 29 ปี
ในขณะทำการวัด กลุ่มตัวอย่างนี้ได้ถูกศึกษาในระยะยาว (Longitudinal record)
ตั้งแต่อายุ 3 - 10 ปีมาก่อนแล้วและมีฐานะทางเศรษฐกิจที่อยู่ในชั้นสูงกว่าระดับกลาง
(Predominantly middle class) มาจากต่างอาชีพต่างศาสนา มี IQ เฉลี่ย
วัดจาก Wechsler - Bellevue IQ ของกลุ่มเป็น 120 ผลการวิจัยพบว่า
พฤติกรรมซึ่งพาดในวัยเด็กเล็กของเด็กชายไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมก่อนมาขณะ
พฤติกรรมซึ่งพาดของเด็กหญิงจะมีอยู่ตลอดชีวิตเหมือนเดิม ผู้วิจัยพบว่าในอเมริกา
พฤติกรรมซึ่งพาดของหญิงเป็นที่ยอมรับมากกว่าชาย ดังนั้นการเลี้ยงดูเด็กหญิงจึงมีทั้ง
การยอมรับและไม่ยอมรับให้มีการซึ่งพาด ส่วนชายชาวอเมริกันไม่นิยมการซึ่งพาด

¹Robert R. Sears, Eleanor E. Maccoby, and Harry Levine,
Patterns of Child-Rearing, pp. 406 - 407.

²Jerome Kagan and Howard A. Moss, The Stability of Passive
and Dependent Behavior From Childhood Through Adulthood (New York :
Holt Rinehart and Winston, 1963), pp. 96 - 108.

กึ่งนั้นเด็กชายเล็ก ๆ จึงถูกเลี้ยงดูแบบเน้นให้เป็นอิสระได้มากกว่า และไม่ยอมรับ
 นิสัยที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางฮอร์โมนในชาย ให้เป็นผู้ที่แข็งแรง ออกกำลังกาย จะเห็น
 ได้ว่าทั้งขบวนการทางสังคมและทางชีววิทยา มีผลให้เพศชายมีพฤติกรรมช่วยเหลือ
 ตนเองได้มากกว่า

ในปี พ.ศ. 2500 แพทย์หญิงสุภา มาลากุล ณ อยุธยา และคณะ ได้ทำ
 การค้นคว้าเรื่องการเลี้ยงดูเด็กอายุ 1 - 5 ขวบในวัฒนธรรมไทย มีมารดาในกลุ่ม
 ตัวอย่าง 10 คน เลือกจากมารดาของนักเรียนชั้นประถมปีที่ 4 และมีชั้นปีที่ 1
 ของโรงเรียนบ้านสมเด็จ ที่ผ่านการทดสอบเชาว์แบบโปรเกรสซีฟ เมตริกมีส์ นักเรียน
 เหล่านี้มีเชาว์มีผลอยู่ในระดับปกติ มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดธนบุรี นับถือศาสนาพุทธ
 จากครอบครัวที่มี ปู่ ย่า เป็นไทย บิดามารดาอยู่รวมกัน ผลการค้นคว้าพบว่ามีมารดา
 พอใจให้ลูกฟังตน (มารดา) เด็กหญิงได้รับการกระตุ้นให้ฟังตนเอง และรับผิดชอบงาน
 บ้านมากกว่า และกลอนเด็กชาย¹

ในปี พ.ศ. 2505 ชูจิตต์ พิทักษ์ผล ทำการวิจัยเรื่องการอบรมเลี้ยงดู
 เด็กในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำในจังหวัดพระนครและธนบุรี กลุ่มตัว
 อย่างเลือกจากมารดาที่อยู่ในระดับต่ำของสังคมจำนวน 30 คน ในจังหวัดพระนคร -
 ธนบุรี การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า มารดาส่วนมาก
 เริ่มสอนให้เด็กรู้จักฟังตนเองตั้งแต่อายุน้อย เพราะมารดาทำงานอื่นมาก บางครั้งก็
 ต้องการให้เด็กช่วยและต้องการให้ลูกรู้จักฟังตนเองเมื่อโต เด็กหญิงและเด็กชายเริ่ม

¹สุภา มาลากุล ณ อยุธยา, "การศึกษาค้นคว้าเรื่องการเลี้ยงดูเด็ก
 อายุ 1 - 5 ขวบ ในวัฒนธรรมไทย" วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย
 3 (กรกฎาคม 2501).

ได้รับการฝึกหัดให้ช่วยตนเองในวัยเดียวกันและเด็กก็ปฏิบัติได้ในอายุเท่า ๆ กัน¹

จากผลการวิจัยเรื่องการอบรมเลี้ยงดู และการฝึกให้ตัวเองของเด็ก เพศชาย และเพศหญิง นับได้ว่าการขัดแย้งกันอยู่ ผู้วิจัยจึงคิดว่าตัวแปรเรื่องเพศ มีความสำคัญต่อการศึกษาเรื่องพฤติกรรมพื้นฐานในการช่วยตนเองของเด็กเด็กใน ชนบทอย่างยิ่ง และจากการศึกษาของละม้ายมาศ ศรีทัตต์ และคณะ ที่ทำมาว่า รายงานไว้ว่าแม่ที่ไม่แสดงว่าชอบเพศใดมากกว่ากันกล่าวว่า "ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือ ชายก็ต้องเลี้ยงดูเพราะเป็นลูก โดยหญิงก็ดี ผู้ชายก็ดี ไม่รักลูกแล้วจะไปรักใคร"² ซึ่งผลการศึกษานี้ผู้วิจัยคาดว่า พฤติกรรมพื้นฐานในการช่วยตนเองของเด็กเด็กใน ชนบททั้งเพศชาย และเพศหญิง มีแนวโน้มจะไม่แตกต่างกัน

ลำดับการเกิด

ลำดับการเกิด เป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้แม่อบรมเลี้ยงดู ลูกที่ลำดับการเกิดต่างกันผิดแผกกันออกไป พ่อแม่มักเลี้ยงดูลูกหัวปีอย่างขาดประสพ- การณ์ ผิดกับลูกคนรอง ๆ ลงมา แม่จะเฝ้าระวังระแวดระวังลูกหัวปี โดยเฉพาะ อย่างยิ่งถ้าเป็นลูกคนเดียวคอยติดตามดูความเคลื่อนไหวไม่ยอมให้คนใดคาดสาวยตา จัดได้ ว่าเป็นแม่ประเภทพุดนอมลูกจนเกินไป (Overprotection) แม่จะมีเวลาอุทิศ ให้กับลูกคนแรกได้เต็มที่ ลูกจึงสามารถพึ่งพาแม่ได้มาก การฝึกให้ลูกกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้เอง มีความเป็นอิสระในตัวเองจึงย่อมจะน้อย ในขณะที่เดียวกันจะจำกัดสิทธิและ คอยควบคุมลูกมากกว่าจะปล่อยให้ลูกมีโอกาสเล่นหรือกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดังเด็กที่

¹ซูจิตต์ พิทักษ์ผล, "การอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจสังคมต่ำในจังหวัดพระนคร และธนบุรี" (ปริญญาานิพนธ์มหาวิทยาลัย วิชาการศึกษาระธานมิตร, 2505), หน้า 156.

²ละม้ายมาศ ศรีทัตต์ และคณะ, อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการเด็กที่ ทำมาว่า ลำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์, หน้า 8.

เป็นลูกคนรอง

จากการศึกษาของเซียร์สพบว่า แม่ที่มีลูกคนเดียวรายงานว่า ลูกมีการฟังฟังแม่มากกว่า และแม่ที่มีลูกหลายคนรายงานว่า ลูกมีการฟังฟังแม่น้อยกว่า โดยแม่ที่มีลูกหลายคนรายงานว่า เมื่อแม่ไม่อยู่เด็กจะหันไปหาพี่ ๆ น้อง ๆ ส่วนเด็กที่เป็นลูกโหลไม่ทราบจะหันไปหาใครจะเกิดความเครียดในการจากไปของแม่¹

มัสเซน กองเกอร์ และคาแกน (Mussen, Conger and Kagan, 1969) มีความเห็นตรงกันว่า ลูกคนโตจะมีความวิตกกังวล ถ้าไม่ได้รับการเอาใจใส่จากแม่มากกว่าลูกคนรอง เนื่องจากลูกคนโตเคยได้รับความรัก การดูแลเอาใจใส่จากมารดามาก่อนเมื่อมีน้องใหม่เกิดขึ้นมาทำให้เขารู้สึกสูญเสียความรักของแม่ไป แต่ลูกคนรองจะเกิดมาพร้อมกับความรู้สึกที่ต้องแบ่งความรักของแม่ให้พี่ ๆ ทำให้ลูกคนรองยอมรับสภาพนี้ได้ ลูกคนโตจะรู้สึกว่าถูกแบ่งความรัก และจะหันไปหาคนอื่นเมื่อต้องการความช่วยเหลือ ทำให้ลูกคนโตเป็นคนมีความต้องการพึ่งพาสูงเมื่ออยู่กับผู้ใหญ่²

มาลา วิรุฒานนท์ (2515) ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจไปสัมฤทธิ์แบบการรับรู้และการเจียงคุณในด้านการฝึกให้ฟังตนเองกับในด้านการยับยั้งการฟังตนเองเปรียบเทียบกับเด็กในนครหลวงกับเด็กในต่างจังหวัดใน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยให้คำจำกัดความ การฝึกให้ฟังตนเองไว้ว่า หมายถึงบทบาทของแม่ในการฝึกให้ลูกรู้จักกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้โดยลำพังตนเอง เช่นฝึกให้รับประทาน-

¹ Robert A. Sears, Eleanor E. Maccoby, and Harry Levine, Patterns of Child-Bearing, pp. 154 - 155.

² Paul H. Mussen, John. J. Conger, and Jerome Kagan, Child Development and Personality, 2d ed. (New York : Harper and Row, 1969), p. 499.

อาหารเอง เปลี่ยนเสื้อผ้าแล้วเขานอนเอง ตัดสินใจในการเลือกเสื้อผ้า หรือรู้จัก
ใช้จ่ายเงินทองได้เอง เป็นต้น การวัดการพึ่งตนเองแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1. วัดพฤติกรรมจริงในการฝึกให้พึ่งตนเอง คือวัดทัศนคติแม่ที่มีต่อบทบาท
ของตัวเองในการฝึกให้ลูกรู้จักพึ่งตนเอง

2. วัดมาตรฐานสังคมในการฝึกให้พึ่งตนเอง คือวัดทัศนคติที่แม่มีต่อบทบาท
ของแม่คนอื่น ๆ ในการฝึกให้ลูกรู้จักพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นการแสดงทัศนคติของแม่เอง
โดยให้แม่อ้างว่าเป็นทัศนคติของแม่คนอื่น

การยับยั้งการพึ่งตนเอง หมายถึงบทบาทของแม่ในการห้ามปราม หรือ
จำกัดขอบเขตหรือยับยั้งไม่ให้ลูกพึ่งตนเอง เช่นไม่ให้ส่งเสียงเอะอะในบ้าน ไม่ให้
ต่อสู้กับเด็กอื่น ไม่ให้เล่นนอกบ้านโดยไม่บอกให้พ่อแม่รู้ เป็นต้น การวัดการยับยั้ง
การพึ่งตนเองแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1. วัดพฤติกรรมจริงในการยับยั้งการพึ่งตนเอง คือการวัดทัศนคติแม่ที่มี
ต่อบทบาทของตัวเองในการห้ามปราม หรือจำกัดขอบเขต หรือยับยั้งไม่ให้ลูกพึ่งตนเอง

2. วัดมาตรฐานสังคมในการยับยั้งการพึ่งตนเอง คือการวัดทัศนคติที่แม่มี
ต่อบทบาทของแม่คนอื่น ๆ ในการห้ามปรามหรือจำกัดขอบเขต หรือยับยั้งไม่ให้ลูกพึ่ง
ตนเอง ซึ่งเป็นการแสดงทัศนคติของแม่เอง โดยให้แม่อ้างว่าเป็นทัศนคติของแม่คนอื่น

กลุ่มตัวอย่างเป็นแม่ของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดนครหลวง
กรุงเทพ-ธนบุรี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสังเกตแบบ
สอดตามไม่ตามแม่ถึงการปฏิบัติต่อลูกในด้านการฝึก และด้านการยับยั้งการพึ่งตนเอง
โดยทำการศึกษาในด้านตัวแปร เพศ ถิ่นที่อยู่ ลำดับการเกิดด้วย

ผลการวิจัยพบว่า ในการทดสอบโดยไม่แยกตามถิ่นที่อยู่ ผลปรากฏว่าแม่
ของลูกหัวปีมีพฤติกรรมจริงในการฝึกให้ลูกพึ่งตนเองแตกต่างกับแม่ของลูกคนรอง ๆ
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยแม่ของลูกหัวปีฝึกให้ลูกพึ่งตนเองน้อยกว่า

แม่ของลูกคนรอง ๆ แต่แม่ทั้ง 2 กลุ่มมีมาตรฐานสังคมในการฝึกให้ลูกฟังตนเอง ไม่แตกต่างกัน และเมื่อแยกเป็นกลุ่มต่างจังหวัดก็กับกลุ่มนครหลวงแล้ว แม่ของลูกหัวปี ฝึกให้ลูกฟังตนเองไม่แตกต่างจากลูกคนรอง ๆ ทั้งในพฤติกรรมจริงและมาตรฐานสังคม¹

มธุรส วีระกำแหง (2515) ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจไปสัมฤทธิ์ การคิดแบบไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง การอบรมเลี้ยงดูในการฝึกให้ฟังตนเองและในการยับยั้งการฟังตนเองของเด็กไทยเชื้อชาติไทย และเด็กไทยเชื้อชาติจีนในระดับอนุบาล กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กชั้นอนุบาลของโรงเรียนในนครหลวงกรุงเทพ-ธนบุรี แบ่งเป็นเด็กไทยเชื้อชาติไทย 49 คน เด็กไทยเชื้อชาติจีน 38 คน การวัดการฝึกให้ฟังตนเองและยับยั้งการฟังตนเองนั้นใช้แบบสอบถามที่นิยมตอบโดยตาม 2 ด้านคือ ด้านพฤติกรรมจริง และมาตรฐานสังคม เช่นเดียวกับ มาลา วิรุณานนท์

ผลการวิจัยพบว่า แม่ในกลุ่มตัวอย่างทั้งแม่ไทยและแม่จีนฝึกให้ฟังตนเอง และยับยั้งการฟังตนเองกับลูกคนแรกและคนหลัง ๆ ไม่แตกต่างกัน²

¹มาลา วิรุณานนท์, "ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจไปสัมฤทธิ์ แบบการรับรู้ และการเลี้ยงดูลูกในด้านการฝึกให้ฟังตนเอง กับในด้านการยับยั้งให้ฟังตนเอง เปรียบเทียบเด็กในนครหลวงกับเด็กในต่างจังหวัดในระดับชั้นประถมปีที่ 1" (ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2515), หน้า 69.

²มธุรส วีระกำแหง, "ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจไปสัมฤทธิ์ การคิดแบบไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง การอบรมเลี้ยงดูในการฝึกให้ฟังตนเอง และในการยับยั้งการฟังตนเองของเด็กไทยเชื้อชาติไทย และเด็กไทยเชื้อชาติจีนในระดับอนุบาล" (ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2515), หน้า 67.

จากงานวิจัยเกี่ยวกับลำดับการเกิดที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูของแม่ทั้งในและต่างประเทศทำให้ผู้วิจัยคิดว่าลำดับการเกิดของเด็กจะมีผลต่อพฤติกรรมพื้นฐานในการช่วยตนเองของเด็กเล็กในชั้นนมห และคาดว่าลูกคนโตมีแนวโน้มจะช่วยตนเองในเรื่องพฤติกรรมพื้นฐานได้ไม่ดีเท่าลูกคนรอง

อิทธิพลของฐานะเศรษฐกิจทางสังคม

ตั้งแต่วางปี 1930 เป็นต้นมานักจิตวิทยาเริ่มให้ความสนใจอย่างจริงจังถึงฐานะทางเศรษฐกิจสังคมว่ามีผลต่อพฤติกรรมของเด็กที่มีลักษณะต่าง ๆ กันไป โดยจากการศึกษาของวอร์เนอร์ และ ลันท์ (Warner and Lunt , 1941) ที่ศึกษาที่ยังก์ทาวน์ (Yenkestown) ไล่แบ่งกลุ่มคนในเมืองนั้นออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ สูง กลาง ต่ำ และแต่ละชั้นก็แบ่งเป็น upper และ Lower ซึ่งเป็นพื้นฐานให้นักจิตวิทยาหันกลับมาพิจารณาไปใช้ต่อไป

เมลวิน แอล คอห์น (Melvin L. Kohn, 1963) ได้ศึกษาพบว่า พ่อแม่จากครอบครัวชั้นกลาง (Middle Class) มีแนวโน้มที่จะเตรียมเด็กเพื่อการอาชีพในอนาคตที่เด็กจะได้ตัดสินใจเลือกอาชีพหนึ่งอาชีพใดด้วยตนเอง และสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ในขณะที่พ่อแม่ในระดับกรรมกร (Working Class) หรือระดับต่ำ (Lower Class) พ่อแม่มีแนวโน้มที่จะเตรียมลูกของตนสำหรับอาชีพซึ่งขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ภายนอก ดังนั้นพ่อแม่ของชนชั้นกลางจะเน้นความเป็นอิสระ สามารถพึ่งพาตนเองได้ ทักษะทางสังคม รวมทั้งฝึกการระงับอารมณ์และการฝึกเด็กจะเน้นในคุณค่าเหตุผล ความเข้าใจ การอภิปรายปัญหา ในขณะที่แม่จากชนชั้นกรรมกร จะเน้นการเชื่อฟังและมีการลงโทษอย่างรุนแรง เป็นระบบเผด็จการ และค่อนข้างอยู่ในชนบทรอบระเบียบประเพณีอยู่มาก¹

¹อ้างอิงใน Robert L. Watson and Henry Clay Lindgren, Psychology of the Child 3d ed. (New York : John Wiley and Sons, 1973), pp.

เซียร์ส และคณะ (Sears and others , 1957) ศึกษาพบว่ามารดาชั้นกรรมกรเริ่มฝึกให้บุตรชั้บถ่ายพอ ๆ กับมารดาชั้นกลาง แต่บุตรทำใจเริ่มบร่อยเร็วกว่าบุตรชั้นกลางประมาณ 2 เดือนครึ่ง ทั้งนี้เพราะมารดาชั้นกรรมกรใช้การทำโทษและดูว่าในการที่ถูกถ่ายเลอะเทอะมากกว่ามารดาชั้นกลางและถือว่าเป็นการนำละอายตามบุตรที่ชั้บถ่ายโดยชา และในด้านกาารพึ่งพาอาศัยผู้อื่น มารดาชั้นกรรมกรมีความเข้มงวดกวดขันให้ลูกพึ่งตนเองมากกว่ามารดาชั้นกลางและใช้วิธีลงโทษหากลูกทำไม่ได้¹

มัสเสน (Mussen , 1973) พบว่าในวัฒนธรรมอเมริกัน แม่ระดับกลาง (middle class) ฝึกให้ลูกรู้จักช่วยตนเองเร็วกว่าแม่ระดับต่ำ (lower class)²

ในลอนดอน แม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง จะฝึกการชั้บถ่ายให้ลูกก่อนแม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ³

แดนซิงเจอร์ (Danzinger) ได้ศึกษาเรื่องการฝึกให้ลูกพึ่งตนเองตามระดับชั้นของสังคมในชะวา ประเทศอินโดเนเซีย โดยการสัมภาษณ์แม่ชาวชะวาจำนวน 60 คน โดยแบ่งแม่ออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับงานอาชีพของสามีโดยแบ่งเป็น

¹Robert R. Sears, Eleanor E. Maccoby, and Harry Levine, Patterns of Child-Rearing, pp. 427 - 429.

²Paul Mussen, The Psychological Development of the child, p. 59.

³Paul H. Mussen, John J. Conger, and Jerome Kagan, Child Development and Personality, 3d ed. (New York : Harper and Row, 1969), p. 262.

- แม่ในระดับสังคมชั้นต่ำ สามีมีอาชีพคนงาน, นักวาดเขียน, คนส่งข่าวสาร
- แม่ในระดับสังคมชั้นกลาง สามีมีอาชีพข้าราชการ แต่ไม่มีปริญญา
- แม่ในระดับสังคมชั้นสูง สามีมีอาชีพชั้นเทคนิค มีปริญญา เช่น หนายความ หมอ วิศวกร และอาจารย์ในมหาวิทยาลัย

ผลปรากฏว่า แม่ในระดับสังคมชั้นต่ำ เน้นการฝึกให้ลูกฟังตนเองต่ำสุด แม่ในสังคมชั้นกลางไม่พบความแตกต่าง ส่วนแม่ในระดับสังคมชั้นสูง เน้นการฝึกให้ลูกฟังตนเองสูงสุด¹

ศรีสวาสดี จลวิสุทธิ (2505) ทำการวิจัยเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมระดับกลางในจังหวัดพระนครและธนบุรี กลุ่มตัวอย่างเป็นมารดา 30 คนที่อยู่ในจังหวัดพระนครและธนบุรี แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นมารดาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลางชั้นสูง (upper - middle) 6 คน และมารดาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลางชั้นต่ำ (lower - middle) 24 คน วิธีการรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์ในเรื่องการอบรมเลี้ยงดู ผลปรากฏว่า แม่ระดับกลางชั้นสูงฝึกให้ลูกซบถายตั้งแต่ลูกยังนั่งไม่ได้โดยการจับให้ลูกนั่งกระโถนทุก ๆ เช้า แม่ระดับกลางชั้นต่ำส่วนใหญ่เว้นฝึกให้ลูกซบถาย เมื่อลูกสามารถนั่งได้แล้ว เด็กส่วนมากควบคุมอวัยวะซบถายได้เมื่อประมาณอายุ 2 หรือ 4 ขวบ

---

¹ Kurt Danzinger, "Independence Training and Social Class in Java, Indonesia," Journal of Social Psychology 51 (February 1960) : 65 - 74.

ในด้านการศึกษาให้ช่วยตนเองนั้น แม่ระดับกลางชั้นสูงใจวิเศษให้เด็กทำในสิ่งที่เขาทำได้เองและให้ความช่วยเหลือในภายหลัง ส่วนแม่ระดับกลางชั้นต่ำใจวิเศษดูแลเด็กด้วยตนเอง

เด็กระดับกลางชั้นต่ำสามารถช่วยตนเองได้ในกิจวัตรประจำวัน เร็วกว่าเด็กระดับกลางชั้นสูง คือสามารถรับประทานอาหารเองได้เมื่ออายุ 3 ขวบ และสามารถอาบน้ำแต่งตัวเองได้เมื่ออายุ 5 ขวบ ส่วนเด็กระดับกลางชั้นสูงสามารถรับประทานอาหารได้เองเมื่ออายุ 5 ขวบ และเด็กหญิงจะอาบน้ำแต่งตัวเองได้ในช่วงอายุนี้ แต่เด็กชายจะทำได้ช้ากว่า เด็กส่วนใหญ่ทั้งในระดับกลางชั้นสูงและชั้นต่ำสามารถช่วยตนเองได้ ในการนอน และเลือกเสื้อผ้า เมื่ออายุต่างกัน แต่จะทำได้ไม่เกินอายุ 8 ขวบ

ในด้านการศึกษาให้รับผิดชอบ เด็กระดับกลางชั้นต่ำสามารถรับผิดชอบในการช่วยเหลือของให้แม่ กวาดพื้น กูแลน่อง และช่วยจัดโต๊ะอาหาร ได้เร็วกว่าเด็กระดับกลางชั้นสูง¹

จากความสำคัญของความแตกต่างของฐานะเศรษฐกิจที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูที่พบจากงานวิจัยทั้งนอกและในประเทศทำให้ผู้วิจัยคาดว่าความแตกต่างของฐานะทางเศรษฐกิจ จะมีผลต่อพฤติกรรมพื้นฐานในการช่วยตนเองของเด็กเล็กในชนบทไทยด้วย :

---

¹ศรีสวัสดิ์ ชลวิสุทธิ, "การอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมระดับกลางในจังหวัดพระนครและธนบุรี" (ปริทัศน์นิพนธ์มหาวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2505).

อิทธิพลของภาค

จรรยา สุวรรณทัต และคณะ (2513) ทำการศึกษาเรื่องอิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็กที่หมู่บ้านพรานเหนือ ตำบลบ้านขาว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี และหมู่บ้านอูเม็ง ตำบลบุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กที่เริ่มเข้าโรงเรียนเป็นปีแรกในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนบ้านพรานเหนือ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 47 คน เป็นชาย 23 คน หญิง 24 คน มีอายุระหว่าง 6 ปี 10 เดือน ถึง 9 ปี 5 เดือน และเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนคำวรรณราษฎร์วิทยาทาน จังหวัดเชียงใหม่ ในภาคเหนือ จำนวน 66 คน เป็นชาย 36 คน อายุระหว่าง 5 ปี 8 เดือน ถึง 10 ปี 1 เดือน การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แม่และสังเกตเด็ก ตลอดจนใช้แบบสอบถามให้ครูประจำชั้นของเด็กกรอกคำตอบเกี่ยวกับการปรับตัวในโรงเรียนของเด็กแต่ละคน ปรากฏผลการวิจัยด้านการฝึกให้เด็กรู้จักควบคุมตนเองดังนี้

ครั้นเมื่อเด็กเติบโตพอที่จะเข้าใจเรื่องที่ถูกผู้ใหญ่พูดกับตนได้บ้างแล้วจึงส่วนมากอยู่ในราวอายุประมาณ 3 ปี แม่ของทั้ง 2 หมู่บ้านก็จะเริ่มฝึกให้ลูกรู้จักทำอะไรเองโดยไม่ต้องพึ่งพ่อแม่ผู้ใหญ่ เรื่องสำคัญที่แม่ทุกคนเห็นว่าจำเป็นและควรทำให้ลูกทำเองก็คือกิจวัตรประจำวันซึ่งได้แก่การรับประทานอาหาร การทำความสะอาดร่างกาย และการแต่งตัวเป็นคน

แม้ในหมู่บ้านพรานเหนือในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนมากเริ่มฝึกให้ลูกรู้จักทำความสะอาดร่างกายก่อน โดยการสอนให้ลูกรูจักล้างมือล้างหน้าให้สะอาด และให้เหตุผลว่า "คนเขาอาบน้ำก่อน ใครเห็นหน้าสกปรกเขาก็รังเกียจ" "มือมีเชื้อโรคไปจับกินมา" "ล้างหน้าก็ต้องล้างด้วยมือ" "มือหยิบอาหารกิน เด็กจะกินเชื้อโรคเข้าไป" ฯลฯ ส่วนการฝึกให้ลูกแต่งตัวเป็น แม่บ้านพรานเหนือเห็น

เป็นเรื่องสำคัญน้อย จึงฝึกเรื่องนี้หลังจากฝึกเรื่องอื่น ๆ แล้ว¹

ส่วนแม่บ้านอุเม็ง ในภาคเหนือ เริ่มฝึกให้ลูกช่วยตนเองในเรื่องการรับประทานอาหารก่อนอื่นและให้เหตุผลว่า การฝึกเรื่องนี้ง่าย และขอสำคัญในวันหนึ่ง ๆ เด็กก็มีแต่เรื่องรับประทานเป็นเรื่องใหญ่ จะได้ไม่เป็นภาระคอยป้อนส่วนการฝึกเรื่องอื่น ๆ นั้น แม่บ้านอุเม็งเกินกว่าครึ่งฝึกให้ลูกรู้จักแต่งตัวหลังสุด เพราะเห็นว่าเรื่องนี้ยาก และไม่สำคัญสำหรับเด็กเล็ก

อย่างไรก็ตามปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างของทั้ง 2 หมู่บ้าน ซึ่งมีอายุ 3 ปีส่วนใหญ่สามารถรับประทานอาหารเองได้²

จากงานวิจัยของจรรยา สุวรรณทัต และคณะ ทำให้ผู้วิจัยคิดว่าอิทธิพลของประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่แตกต่างกันไป ย่อมมีผลไปถึงการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกันไป เช่นเกี่ยวกับความคิดเห็นในการฝึกลูกให้ช่วยตนเองที่แตกต่างกันของแม่ในหมู่บ้านพราวนเหมือน และแม่ในบ้านอุเม็ง ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยกล่าวถึงความแตกต่างของถิ่นที่อยู่คือภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะบ่งชี้อิทธิพลต่อพฤติกรรมพื้นฐานในการช่วยตนเองของเด็กเล็กในชนบท

ทฤษฎีที่สำคัญในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

วัตสัน (Watson, 1928) ให้ความสำคัญของวัยทารกไว้ว่า เป็นความสามารถทางพฤติกรรมซึ่งถูกคิดโดยประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กเอง เขา

¹จรรยา สุวรรณทัต และคณะ, อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็ก หมู่บ้านพราวนเหมือน ตำบลบ้านขาว อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ และหมู่บ้านอุเม็ง ตำบลยี่หว้า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2513), หน้า 167.

²เรื่องเดียวกัน.

ได้ทำการทดลองในสิ่งที่เขาเชื่อ และได้สรุปผลออกมาว่า พฤติกรรมที่ซับซ้อนส่วนใหญ่นั้นเป็นผลมาจากความเกี่ยวเนื่องกันของปฏิกิริยาสะท้อน และระบบการตอบสนองอย่างง่าย ๆ ซึ่งมีเงื่อนไข ดังนั้นผู้มีอิทธิพลก็ไดแก พ่อแม่และครู และท้ายสุดวัตสันได้ให้ความสนใจมาที่พ่อแม่ในการเลี้ยงดูลูก ปี 1928 เขาได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการเลี้ยงดู และในหนังสือนั้นเป็นการเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดพฤติกรรม เช่น การฝึกนิสัยให้สบาย การพึ่งพา การเป็นอิสระและการช่วยตนเอง วัตสันได้เขียนถึงความรักของแม่และความสำคัญของการให้การเสริมแรงด้านการพึ่งพาทางอารมณ์ของแม่และเด็ก เขาให้พ่อแม่ปฏิบัติต่อกันให้เหมือนกับเป็นผู้ใหญ่ตัวเล็ก ๆ คนหนึ่ง และต่อมา สกินเนอร์ (Skinner, 1953) มิลเลอร์ และคอลลาร์ด (Miller and Dollard, 1953) และร็อตเตอร์ (Rotter, 1954) ก็ได้ขยายทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมนี้ออกไป แต่ก็เป็นไปในเรื่องของการควบคุมพฤติกรรมของเด็กจากภายนอก¹

ทฤษฎีจิตภาวะ

ผู้เริ่มต้นไดแก อาร์โนลด์ กัสเซล (Arnold Gesell, 1940, 1943, 1946, 1956) เขาได้เสนอภาพประกอบมากมายในหนังสือของเขาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็ก ทฤษฎีพัฒนาการของเขาจะเป็นไปในทางจิตภาวะหรือการเจริญวัย และคงายครอบคลุมไปทั่วมากกว่าทฤษฎีที่ซับซ้อนอื่น ๆ เป็นทฤษฎีพัฒนาการภายในของกระบวนการบรรลวจิตภาวะของทารกในลักษณะที่เป็นส่วนรวมทั่วไป และในลักษณะเฉพาะของเด็กแต่ละคน เขาศึกษาในหลายลักษณะตั้งแต่ตารางเวลาการ

¹Bettye M. Caldwell and Julius B. Richmond, "The Impact of theories of Child Development," in Child Development and Behavior, ed. Freda Rebelsky and Lynn Dorman (New York : Alfred A. Knopf, 1970), pp. 5-6.

ให้อาหารทารก ไปจนถึงค่านิยมทางศีลธรรมจรรยา และเทคโนโลยีพัฒนาการของเขา
แพร่หลายทั่วไปมากกว่าหนังสือทางพัฒนาการด้านอื่น ๆ ในปี 1946 และเขมได้เกี่ยว
กับวิสัยทัศน์เขาได้เป็นอย่างดีว่าเป็นแหล่งแรกที่จะสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้น โดย
มีพ่อแม่เป็นกลไกสำคัญ¹

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์นั้นจะมีบทบาทมากขึ้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา
เพราะการทดลองรวบรวมข้อมูล เพื่อทดสอบสมมติฐานจะมีความสำคัญต่อทฤษฎีพัฒนาการ
ของเด็กและการเลี้ยงดู ทฤษฎีนี้ศึกษาประวัติเบื้องหลังของผู้ใหญ่และเด็ก โดยพยายาม
พัฒนาทฤษฎีขึ้นจากการทำความเข้าใจของการปะทะสัมพันธ์ในวัยเด็กที่มีต่อสิ่งแวดล้อม
ในลักษณะจิตสำนึกและจิตไร้สำนึก ผู้ที่เจริญรอยตามฟรอยด์ อันโดแกลลุม Freudian
และ Neo Freudian ได้เน้นทฤษฎีนี้มุ่งไปสู่บุคลิกภาพ และสิ่งที่มิชอบคือคือกลุ่ม
ครอบครัวนั่นเอง เด็กจะมีพัฒนาการตามขั้นต่าง ๆ ตามลักษณะความสัมพันธ์ต่อพ่อแม่
และอาจคิดอยู่ที่ขั้นพัฒนาการขั้นใดขั้นหนึ่ง ซึ่งจะทำให้มีบุคลิกภาพที่แตกต่างกันออกไป
ในแต่ละบุคคล ดังที่อีริกสัน (Erickson) ได้กล่าวว่าเด็กจะพัฒนาความรู้สึกไว้วางใจ
และไม่ไว้วางใจในช่วงแรกของชีวิตและมีผลกระทบต่อไปยังพัฒนาการในวัยต่อไปด้วย
ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกของแต่ละบุคคลในวัยต่อ ๆ มาเป็นผลมาจากประสบ-
การณ์ในวัยก่อนของชีวิตนั่นเอง ดังนั้นมโนทัศน์ (concept) ของพวกจิตวิเคราะห์
จึงแนะแนวทางให้พ่อแม่ช่วยกันส่งเสริมสุขภาพของทารกให้ดี²

¹Ibid.

²Ibid., p. 8.

ทฤษฎีพัฒนาการเด็กในด้านพฤติกรรมพื้นฐาน

เด็กเกิดใหม่ยังไม่มีการปะทะสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก แต่เมื่อ 2 เดือนล่วงไปแล้วเด็กจึงเริ่มมีปฏิกิริยาโต้ตอบ เมื่ออายุได้ 3-4 เดือน เด็กเริ่มที่จะแสดงปฏิกิริยาเมื่อหัว หรือต้องการความอบอุ่น เมื่ออายุ 6 เดือนก็จะย้ายไปสู่ความเป็นบุคคลหนึ่งในสังคมที่ไร้ขีดเป็นฝ่ายรับฝ่ายเดียว แต่จะรู้จักควบคุมพฤติกรรม ควบคุมและพฤติกรรมส่วนใหญ่จะแสดงออกเพื่อสนองความต้องการทางร่างกายในขณะนั้น นับได้ความมนุษย์เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่มีระยะของการพึ่งพาทางกายภาพยาวนานกว่าชนิดอื่น อย่างไรก็ตามเด็กจะพยายามเรียนรู้อย่างรวดเร็วในการที่จะกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง แสดงความเป็นอิสระแก่ตนเองในที่สุด ลักษณะพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น การเคลื่อนไหว การรับประทานอาหาร การแต่งกาย การขับถ่าย ฯลฯ เหล่านี้จะพัฒนาไปตามลำดับขั้น จากการยอมรับการช่วยเหลือ การร่วมมือกันกับแม่ และจนสามารถที่จะทำได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีใครช่วยเหลือ¹

ก็เซล² (Gesell) ได้ศึกษาพัฒนาการของเด็กในวัยต่าง ๆ และได้รายงานถึงลักษณะพฤติกรรมพื้นฐานประจำวันในวัยต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยจะขอเสนอเฉพาะลักษณะพฤติกรรมที่ใช้สร้างเป็นแบบสอบถามในงานวิจัยดังนี้

การเคลื่อนไหว (Locomotion) เด็กในช่วงอายุ 2 ขวบยังคงอยู่ในช่วงต่อระหว่างวัยทารกและวัยเด็ก (Infant Child) เด็กเพิ่งจะเริ่มยืนได้

¹ Robert R. Sears, Eleanor E. Maccoby, and Harry Levine, Patterns of Child Rearing, pp. 138 - 143.

² Arnold Gesell and Frances L. Ilg, Infant and Child in the Culture of Today (New York : Harper and Brothers Publishers, 1943), pp. 159 - 219.

การเดินยังไม่ตรงนัก ขณะวิ่งตัวจะโน้มไปข้างหน้า ยังไม่สามารถยึดตัวตรงได้ตามลักษณะเด็กโต การขึ้นลงบันไดยังก้าวควยขาข้างเดียว เด็กสามารถเตะลูกบอลได้ เด็กจะชอบวิ่ง ดึงหรือลากสิ่งต่าง ๆ เริ่มเป็นฝ่ายลักษณะการเคลื่อนไหวยังไม่สามารถทำอย่างเฉพาะเจาะจงได้ เด็กจะก้มลงเก็บของที่ตกทั้งตัว แล หัวเขา จะโน้มตามลงมาควย พออายุได้ 3 ขวบการเคลื่อนไหวจะพัฒนาคล้ายผู้ใหญ่ขึ้น เด็กชอบที่จะดิ้นรถสามล้อไปมา

การรับประทานอาหาร (Eating) เด็กวัย 2 ขวบจะเริ่มจู้จี้และเลือกทานในสิ่งที่ตนชอบ ในการใช้ช้อนเด็กจะพยายามจับช้อนไว้ด้วยนิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ ในลักษณะคว่ำมือลง และจะใช้ปลายช้อนตักอาหารมือเดียว เด็กจะใช้ช้อนเข้าไคตรงกลางปาก เด็กยังทำอาหารหกหล่น เด็กที่รู้สึกอึดอัดใจที่จะรับประทานอาหารด้วยตนเอง จะยอมให้แม่ป้อนแต่เด็กที่ช่วยตัวเองได้ดีในเรื่องนี้จะปฏิเสธการช่วยเหลือจากแม่ และคิดว่าตนเองจะทำได้ดีกว่าตามลำพัง บางครั้งเด็กจะบอกให้แม่ออกไปจากห้อง แต่แม่ยังอยู่ในห้องควยจะตอกระมักระวังตัวมาก เพราะแม่แถมมองเด็กก็จะไม่ยอม

เด็กอายุ 2 ขวบครึ่ง จะรับประทานอาหารได้ด้วยตนเองถ้าเป็นอาหารที่ชอบ แต่ถ้าไม่ถูกปากก็จะให้แม่ป้อน หรือบางครั้งไม่ยอมรับประทานอาหารเลย และขณะที่รับประทานอาหารด้วยตนเองเด็กจะขอให้แม่ออกไปจากห้อง แต่อาจเรียกแม่อลับมาช่วยป้อนในครั้งจวนหลัง

อายุ 3 ขวบ เด็กสามารถรับประทานอาหารเองได้เป็นบางครั้ง เด็กจะจับช้อนควยนิ้วโป้งและนิ้วชี้ได้ดีขึ้น เด็กชายอาจทำสุ่เด็กหญิงบางคนไม่ได้ เพราะเด็กหญิงบางคนทำไคถูกตอเหมือนผู้ใหญ่ เด็กจะใช้ปลายช้อนตักอาหาร และค่อย ๆ หมุนปลายช้อนเข้าปาก แต่ยังไม่ตรงนักอาจมีหกหล่นบ้างเล็กน้อย และเด็กจะรับประทานอาหารตามลำพังไคดีกว่านางโตะกับผู้ใหญ่เพราะเด็กมักจะเผลอโกลในการกิน เนื่องจากต้องการเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่นโตะจึงรับประทานอาหารไคช้าและมักถูกทิ้งไคหนึ่งอยู่

คนเดียว เด็กวัยนี้ยังขอช่วยคนอื่น ในสิ่งที่ทำได้ เช่นช่วยจัดโต๊ะอาหาร ช่วยยก
ภาชนะ ช่วยเตรียมอาหารเย็น เป็นต้น และเมื่ออายุ 4-5 ขวบก็จะทำกิจกรรมนี้ได้
อย่างสมบูรณ์

การแต่งกาย (Dressing) เด็กวัย 2 ขวบสนใจการใส่และถอดเสื้อผ้า
ยี่ห้อที่ยังผูกซิปไม่ได้ เด็กสามารถถอดกางเกง กุญซอง รองเท้าได้ และพยายามใส่
เสื้อผ้าบางอย่างด้วยตนเอง แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จดีนักเช่นอาจใส่ขาข้าง 2 ข้าง
ลงไปในขากางเกงข้างเดียวกัน ใส่หมวกกลับหน้ากลับหลัง ดังนั้นเด็กจึงยังคงต้องการ
ความช่วยเหลือจากผู้อื่นในขณะแต่งตัว เด็กบางคนก็ไม่ชอบใส่เสื้อผ้า

อายุ 2 ขวบครึ่ง เด็กจะมีความสามารถในการถอดเสื้อผ้าดีกว่าการใส่
เด็กสามารถจะถอดเสื้อผ้าได้ทุกอย่างแต่ความสามารถในการใส่ยังจำกัดอยู่เพียงแต่
การสวมถุงเท้า เสื้อหรือกางเกงบางชนิดเท่านั้น โดยทั่วไปแล้วการสวมใส่ยังไม่เรียบร้อย
นัก จึงต้องมีการแก้ไขจากแม่ เช่นเด็กจะใส่ขาข้าง 2 ลงในขากางเกงข้างเดียว
กัน และจะใส่เสื้อกลับหน้ากลับหลัง เด็กบางคนอยากที่จะเป็นอิสระแก่ตนเอง แต่ก็ยัง
ยอมรับการช่วยเหลือเบื้องต้นเช่นการช่วยเหลือทางวาจาจากแม่หรือให้แม่วางเสื้อ
คานที่ถูกตองไวบนพื้น แต่จะไม่ต้องการให้แม่มาแตะต้องตัวเขา บางครั้งเด็กต้องการ
เป็นอิสระแก่ตนเอง สลับกับความต้องการพึ่งพา เช่นเด็กจะไม่ยอมใส่เสื้อผ้าเองทั้ง
ที่ทำได้ และบางครั้งก็ไม่ยอมรับความช่วยเหลือจากแม่ ช่วงอายุนี้เป็นช่วงที่เด็กจะ
ต่อต้าน และเจ้าอารมณ์ในเรื่องการแต่งกาย

อายุ 3 ขวบ เด็กจะทำได้ดีกว่าตอน 2 ขวบครึ่ง การถอดยังคงทำได้ดีกว่า
การใส่ สามารถควบคุมตนเองได้มากขึ้น เด็กจะตัดหรือถอดรังคัมใดด้วยตนเอง แต่บาง
ครั้งยังคงใส่เสื้อกลับหน้ากลับหลังอยู่ เด็กยังผูกสายรองเท้าผิดอยู่ การช่วยตนเองของ
เด็กในด้านการแต่งกายขึ้นอยู่กับอารมณ์ของเด็ก วันนี้อาจทำได้ แต่วันต่อไปกลับแบบ
อย่างไรก็ตามเด็กวัยนี้เริ่มช่วยตนเอง (Self - Reliance) ได้มากขึ้น และต้อง
การความช่วยเหลือน้อยลง จากการศึกษาขององค์การยูเนสโก (UNESCO) พบว่า

เด็กอายุ 4 ขวบ เรียนรูที่จะใส่และถอดเสื้อผ้าได้เองตามลำพัง¹

การถ่ายปัสสาวะ (Bladder Control) ในช่วงอายุ 2 ขวบเด็กสามารถที่จะควบคุมกลามเนื้ออวัยวะขับถ่ายได้แล้ว ถ้าเด็กต้องการขับถ่ายเขาจะบอกแม่มาก่อนล่วงหน้า เด็กจะไปห้องน้ำได้ด้วยตนเอง และสามารถถอดกางเกงได้ เด็กบางคนถอดกางเกงได้แต่ไม่สามารถไปถึงห้องน้ำได้ทันเวลา

อายุ 2 ขวบครึ่ง เด็กส่วนใหญ่ไปปัสสาวะด้วยตนเองได้ แต่ก็คงแล้วแต่ความยากง่ายในการถอดเสื้อผ้า และความสะอาดของสถานที่ที่ขับถ่ายด้วย เด็กบางคนมักจะบอกแม่มาก่อนไปเสมอ เหมือนเป็นการขออนุญาตแม้ว่าเขาจะไม่ต้องการความช่วยเหลือสักเท่าไร เด็กบางคนรู้สึกลำบากในการที่จะขับถ่ายในสถานที่ที่ไม่คุ้นเคย เด็กที่ไม่ชอบบอกแม่ว่าต้องการถ่ายปัสสาวะ จะเป็นเด็กที่สามารถและพร้อมที่จะขับถ่ายเป็นกิจวัตรได้แล้วเด็กชายมักจะชอบออกไปปัสสาวะนอกบ้านถ้าแม่อนุญาต

อายุ 3 ขวบ เด็กสามารถไปห้องน้ำได้ด้วยตนเอง และมีก้มอกแม่วงหน้าว่าจะไปปัสสาวะแม่จะให้ความช่วยเหลือเล็กน้อยกว่าตอน 2 ขวบครึ่ง เด็กรู้สึกตนเองเป็นอิสระมากขึ้น และต้องการความช่วยเหลือเล็กน้อยเมื่อไปสวม

การอุจจาระ (Bowel Control) เด็กวัย 2 ขวบถ้าเขาต้องการจะขับถ่ายจะบอกแม่เพื่อขอความช่วยเหลือไปสวม แต่เขาก็ต้องการอยู่ตามลำพังและจะออกคำสั่งให้แม่ออกไปจากห้อง จนขับถ่ายเสร็จแล้วเด็กจะเรียกแมกลับมายาวัยใหม่ เด็กบางคนไม่ชอบให้แม่พาไปสวมชอบไปด้วยตนเอง ซึ่งแม่ควรปล่อยให้เด็กไปตามลำพัง และส่วนก็ควรมีขนาดและชนิดที่เด็กสามารถใส่ด้วยตนเองได้

¹ UNESCO, The Child From Birth To 6 Years Old : better understanding for better child - rearing (November, 1976) : 56.

วัย 2 ขวบครึ่ง โดยปกติเด็กจะบอกให้แม่อวดวงหน้าว่าตนจะทำอะไรสิ่ง ๆ ที่เขาอาจไม่ต้องการความช่วยเหลือก็ได้ และเด็กจะไม่ต้องการให้แม่อยู่ด้วยขณะที่เข้านอน เช่นเดียวกับเมื่อตอนอายุ 2 ขวบแต่เมื่อเรียบร้อยแล้วก็จะเรียกแม่ให้มาทำ ความสะอาดและสวมกางเกงให้

เด็ก 3 ขวบ หลายคนไปอุจจาระด้วยตนเอง โดยอาจบอกหรือไมบอกแม่ ก่อนก็ได้แต่ยังคงต้องการความช่วยเหลือเมื่อถ่ายเรียบร้อยแล้ว ช่วงอายุ 4 ขวบ เด็กจึงจะถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัว และจะทำได้เองอย่างสมบูรณ์ทั้งหมด

การนอน (Sleeping) วัย 2 ขวบเด็กยังพึ่งพาแม่มาก อาจมีการ เรียกแม่อลับมาบ่อย ๆ หรือขอให้พาไปห้องน้ำ การเข้านอนของเด็กวัยนี้มักไร้ของงาย อาจมีกิจกรรมแทรกหลายอย่าง เช่น การเล่น ร้องเพลง ขอตุ๊กตา หนังสือ หรือ หมอนอิง เขาไปนอนด้วย ในวัยนี้เด็กจะเริ่มยึดแม่ในขณะที่ถูกนำเขาไปนอน ทางที่ดี จึงควรให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่แม่พาเขาไปนอน

อายุ 2 ขวบครึ่ง ขณะเข้านอนเด็กจะเรียกแม่อลับมาหาตนน้อยกว่าเมื่อ อายุ 2 ขวบ และจะเรียกเมื่อต้องการจริง ๆ เท่านั้น เมื่อเข้านอนมักจะขบะร้อง เพลงหรือคุยคนเดียว เด็กบางคนอาจไม่ต้องขอตุ๊กตาเขามานอนด้วยแล้ว

อายุ 3 ขวบ เด็กสามารถเข้านอนได้ตามลำพังแล้ว แต่เด็กบางคนยัง ต้องการให้แม่พาไปนอนในตอนกลางคืน บางคนขณะตื่นกลางดึกอาจกลางมาข้าง ล่างคนเดียว บางคนต้องวิ่งเขาไปนอนบนเตียงเดียวกับแม่

การล้างมือ (Hand Washing) เด็กอายุ 2 ขวบสนใจในการทำ ความสะอาดตนเองมากขึ้น เด็กจะสนใจการล้างมือและการเช็ดมือให้แห้งมาก แม่ ว่าเขาจะทำกิจกรรมทั้ง 2 นี้ได้ไม่ทันัก และยังคงชอบเล่นน้ำอยู่นานในขณะที่ล้างมือ

เด็ก 2 ขวบครึ่งยังชอบเล่นน้ำ เล่นฟองสบู่ขณะล้างมือ แต่จะมีความตั้งใจ ในการล้างมากขึ้น สามารถถูมือกลับไปมาให้สะอาดได้ดีกว่าตอนอายุ 2 ขวบ และสามารถล้างได้ก็อย่างถูกต้องเมื่อ 3 ขวบ

การเล่น (Playing) หลังจากวัย 1 ขวบ เด็กจะย่างเข้าสู่ช่วงที่คิด
 ตนเองเป็นศูนย์กลาง (ego centric) ซึ่งอยู่ในอายุ 2 ปี เด็กจะเล่นได้ตาม
 ลำพังโดยไม่ต้องการเพื่อนเล่น หรือแม่จะอยู่กับหลาย ๆ คน ก็จะเป็นแบบต่างคน
 ต่างเล่นไม่ยุ่งเกี่ยวกับ เด็กวัย 2 ขวบเมื่อตื่นนอนจะไม่ยอมลุกจากเปล แต่จะเอน
 ตามลำพังต่อไปประมาณครึ่งชั่วโมง หลังจากนั้นก็พาไปขับถ่ายและหลังอาหารเช้า
 เด็กจะเล่นตามลำพังและเงี้ยวมากขึ้น ชอบสิ่งที่เคลื่อนไหวและหมุนได้ เช่นรถ ล้อ
 ตอรูปขลุ่ย หนังสือนิทานเล่มเล็ก ๆ ถ้าเล่นคนเดียวในบ้านเด็กจะชอบเล่น ขร่าย กิน
 น้ำ ถ้าเด็กคุ้นเคยกับคนรอบ ๆ ข้างก็จะเล่นตามลำพังได้

อายุ 2 ขวบครึ่ง เด็กมักจะชอบนั่งเล่นและพูดคนเดียว สามารถเล่นได้
 ตามลำพังในห้องแนวประตูจะปิด การเล่นอาจมีการเลียนแบบผู้ใหญ่ เช่นอุ้มตุ๊กตา
 ส่วนอุปกรณ์การเล่นก็ยังเหมือนตอน 2 ขวบ สำหรับการเล่นนอกร้านก็ยังยึดตนเอง
 เป็นหลักอยู่ คือจะต่างคนต่างเล่นแต่บางครั้งจะมีพฤติกรรมเลียนแบบกัน เช่นคนหนึ่ง
 ลุกกระโดด คนอื่น ๆ ก็ลุกกระโดดตาม

อายุ 3 ขวบ หรือ 3 ขวบครึ่ง เด็กจะเริ่มเล่นด้วยกัน และจะมีระบบ
 ระเบียบในการเล่นมากกว่าเมื่อตอน 2 ขวบครึ่ง เด็กจะชอบเล่นอยู่ในร่มเดียวกัน
 เด็กวัยนี้ชอบออกไปเล่นนอกร้าน แต่แม้ว่าโลกของเด็กวัยนี้จะขยายกว้างออกไปเด็ก
 ยังคงต้องการเวลาเล่นเป็นของตนเอง เด็กต้องการฝึกหัดและทดลองทำในสิ่งที่เขา
 ได้พบ และเรียนรู้ด้วยตนเองเด็กจะเล่นกันเป็นกลุ่มสนใจในการเล่นจินตนาการ ตั้ง
 แต่ 2 ขวบครึ่ง และมาสูงสุดเมื่อ 3 ขวบครึ่ง เด็กจะมีจินตนาการในสิ่งที่คุ้นเคย
 เช่นการเล่นบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ กัน เช่น หมอ ครู ฯลฯ การเล่นจะมีการร่วมมือ
 กันอย่างดี และเมื่อผู้ใหญ่ต้องการให้กลับมาทำกิจกรรมส่วนตัว เช่นรับประทานอาหาร
 วาง หรือนอนกลางวัน เด็กจะไม่ต่อต้านขัดขืน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากงานวิจัยของนักสังคมศาสตร์จากมหาวิทยาลัย ฮาร์วาร์ด เฮล และ คอเรนด ในปี 1954 โดยมีจุดประสงค์จะสำรวจความสัมพันธ์ของแบบแผนการเลี้ยงดูเด็กในลักษณะชาววัฒนธรรม (รวมความแตกต่างในด้านบุคลิกภาพด้วย กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนแหล่งละ 24 คน ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แม่และสังเกตพฤติกรรมตรง และจากแบบทดสอบ เช่น TAT เพื่อดูสัมพันธ์ภาพระหว่างแม่กับลูก การเลี้ยงดู และผลต่อบุคลิกภาพของเด็ก นอกจากนี้ยังศึกษาถึงความเชื่อทางศาสนา กิจกรรมสันทนาการ สิ่งแวดล้อมของสังคมนั้น ๆ เด็กกลุ่มตัวอย่างมีอายุระหว่าง 3 - 10 ขวบ คณะผู้วิจัยเชื่อว่าแบบแผนของการเลี้ยงดูที่ต่างกันจะนำไปสู่บุคลิกภาพที่แตกต่างกันในวัยเด็ก และมีผลถึงวัยผู้ใหญ่ด้วย¹

การศึกษาในเม็กซิโก โดย คิมบอลด์ โรมนี และโรเมอีน โรมนี

(Kimball Romney and Romaine Romney) ในชนบท ซานโต โดมินุส บารริโอ (Santos Dominus barrio) เมืองจิสต์ลาฮัวกา (Juxtlahuaca) รัฐโอซากา (Oaxaca) ปรากฏผลดังนี้

การเคลื่อนไหว ความเชื่อและทัศนคติของผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็กวัยนี้ คือยังคงให้การเลี้ยงดูอย่างอบอุ่นอยู่ พ่อแม่พยายามจำกัดขอบชายและให้การปกป้องแก่เด็กมากกว่าที่จะเร่งเร้าให้เด็กแสดงพฤติกรรมด้วยตนเอง เช่น เมื่อเด็กหกล้ม หรือได้รับบาดเจ็บ ฟู ๆ หรือญาติจะช่วยกันปลอบ และไม่มีการหัวเราะเยาะ

การรับประทานอาหาร เมื่อเด็กหย่านมประมาณอายุ 2 ปีครึ่งเด็กจะเริ่มรับประทานอาหารแข็งได้ด้วยตนเอง

¹อ้างใน Peatrice E. Whiting, Six Cultures Studies of Child Rearing (New York : John Wiley and Sons, 1963), pp. 1 - 13.

การแต่งกาย ความสามารถในการสวมใส่หรือถอดเสื้อผ้าจะเริ่มหลังจากที่เด็กถูกฝึกหัดให้ซั้บถ่ายแล้วเล็กน้อย โดยทั่ว ๆ ไปจะอยู่ระหว่างขวบปีที่ 3 หรือ 4 แต่ไม่มีรายงานความแตกต่างระหว่างอายุของเด็กหญิงและเด็กชาย ในทักษะด้านนี้ และถ้ามีความจำเป็นต้องเปลี่ยนเสื้อผ้าเด็กจะสามารถทำเองได้เมื่ออายุ 4 ขวบ

การซั้บถ่าย จากรายงานของมารดาพบว่าเด็กสามารถไปปัสสาวะและอุจจาระได้เองเมื่ออายุประมาณ 3 ขวบ การฝึกหัดซั้บถ่าย เริ่มขึ้นหลังจากเด็กเรียนรู้ที่จะเดิน เด็กในกลุ่มตัวอย่าง (ชาย 3 คน) ถูกฝึกให้ซั้บถ่ายเมื่ออายุ 3 ขวบ แรกทีเดียวจะมีคนสอนให้เด็กออกไปปัสสาวะนอกบ้านตามลำพัง ต่อจากนั้นเด็กก็ รู้จักจะไปหุงควยตนเอง การฝึกหัดเป็นไปอย่างง่ายดายเพราะเด็กเล็ก ๆ ในวัยนี้จะไม่ยุ่งกังกง แม่ส่วนใหญ่จะไม่คุ้นหรือลงโทษลูกถ้าถ่ายเลอะเทอะและกล่าวว่าเด็กจะคอย ๆ เรียนรู้ไปเอง

การนอน การเปลี่ยนแปลงจากวัยทารกมาสู่วัยเด็กตอนต้นนั้นลักษณะที่เปลี่ยนไปก็คือ การหยานนมและการจัดระเบียบการนอน ในระยะทารกเด็กจะนอนเตียงเดียวกับพ่อแม่ หรือในเปลไถ่ ๆ แต่เมื่อเข้าสู่วัยเด็กตอนต้น เด็กจะนอนกับพี่ ๆ น้อง ๆ มากกว่าพ่อแม่ และการดูแลจากแม่จะเปลี่ยนไปสู่พี่ ๆ แทน การรับรู้ของแม่ที่มีต่อลูกก็เปลี่ยนไป แม่จะรับรู้ลูกในลักษณะที่ให้อิสระรู้จักตัวเองมากขึ้น

โดยทั่วไปการเลี้ยงดูของแม่จะเน้นให้ลูกช่วยตัวเองโดยวางและเน้นความเชื่อฟังอย่างไรก็ตามจากการสังเกต ไม่ปรากฏว่าแม่ที่ลูกเคย แต่เมื่อเด็กอายุได้ 5 - 12 ปี พ่อแม่จะฝึกความเป็นระเบียบวินัยโดยการสอนและใช้วิธีการที่รุนแรง ในเรื่องความรับผิดชอบนั้นเด็กวัยตอนต้นจะไม่ต้องรับผิดชอบต่องานหนัก เด็กจะช่วยพ่อแม่ทำงานด้วยความสมัครใจ และไม่เป็นการแกล้งมารดาเพราะจะมีญาติผู้ใหญ่ที่โตกว่าคอยดูแลแทนแม่ จากการศึกษาไม่พบความแตกต่างระหว่างงานของเด็กหญิงและชายในวัยนี้¹

¹Ibid., pp. 646 - 653.

การศึกษาในเคนยาที่ชนบท กัสซี (Gussi) โดยโรเบิร์ต เอ เลวิน
และบาร์บารา บี เลวิน (Robert A. Levine and Barbara B. Levine)

การรับประทานอาหาร แม่จะป้อนเด็กตามเวลาที่ตนต้องการ เว้น
แต่ว่าเด็กจะอึดหรือเพิ่งทานข้าวมาใหม่ ๆ แม่ชาวเคนยาจะถือว่าเรื่องการป้อนและ
หาอาหารให้ลูกเป็นเรื่องสำคัญเป็นเรื่องของการแสดงสัมพันธ์ภาพระหว่างแม่กับลูก
อย่างดี แม่จะช่วยป้อนให้ลูกเสมอและลูกก็ไว้ใจหาซื้อขึ้นด้วย

การขยับถ่าย ในชั้นแรกแม่จะขจัดสถานที่ให้ลูก เช่นความชุ่มชื้น ผัก
อุจจาระก่อนและจะตามด้วย การฝึกปัสสาวะ อายุเฉลี่ยของการฝึกได้แก่ 25 เดือน
วิธีการฝึกมี 3 ชั้นคือ

1. แม่จะพาไปทุ่งใกล้ ๆ บ้านหลายครั้งเพื่อออกวิธีการในการขยับ
ถ่ายให้ หรือให้เลียนแบบผู้ใหญ่
2. แม่จะถือลูกถ่ายถ่ายในบ้านตอนกลางวัน แต่ในเวลากลางคืนแม่
จะไม่ทำ และแม่จะตื่นขึ้นมาทำความสะอาดในตอนเช้า
3. ในชั้นนี้ถ้าถูกถ่ายในบ้านจะถูกแม่ตีไม่ว่าจะเป็นกลางวันหรือ
กลางคืนเพราะสามารถปลุกใครไปเป็นเพื่อนได้

ช่วงการฝึกใช้เวลา 1 สัปดาห์ - 1 ปี แต่ส่วนใหญ่ประมาณ
11 เดือน (พวกที่ถูกกลังโทษรุนแรงจะฝึกได้เร็วกว่า)

การฝึกการปัสสาวะนั้นเด็กอายุ 3 ขวบก็สามารถจะไม่ถ่าย
นอกบ้านได้ โดยไม่มีปัญหาการถอด-ใส่เสื้อผ้าเพราะส่วนใหญ่แล้วจะยังไม่ใส่กางเกงกัน

การแต่งกาย เด็กชายไม่ค่อยสวมกางเกงเพียงแค่ใส่เสื้อเชิ้ตตัว
ยาวครึ่งหน้าซอกคอแล้ว เด็กหญิง 5 ขวบบางครั้งก็ใส่สวมเสื้อผ้า สำหรับเด็กเล็ก ๆ
แม่จะสวมเสื้อผ้าให้และช่วงอายุที่แม่สอนให้ลูกใส่เสื้อผ้าด้วยตนเองจะอยู่ในช่วง 2-5
ปี และจากการสัมภาษณ์แม่รายงานว่า คาดหวังให้ลูกสามารถแต่งตัวได้เองโดยไม่
ต้องให้แม่ช่วยเมื่ออายุ 3 หรือ 4 ปี แต่บางคนก็ถึง 5 ปี โดยทั่ว ๆ ไปไม่เด็กอายุ

3 - 6 ขวมนั้นสามารถแต่งตัวเองได้แล้ว แต่ยังร้องไห้แม่ช่วยแต่งตัวให้แม่ 12 คน จาก 24 จะลงโทษเมื่อลูกมีพฤติกรรมเช่นนั้น แม่ 8 คนตอบว่าให้แกดาอยู่อย่างนั้น หรือบอกให้ไปแต่งตัวเอง นี้เพียง 1 คนที่ตอบว่ายอมทำตามที่ถูกขอร้อง แม่อีก 3 คน ตอบว่าแล้วแต่อารมณ์ อารมณ์ก็ช่วย

การนอน เด็กเล็ก ๆ จะนอนหลับไปในอ้อมแขนแม่หรือยาย และ จะนอนอยู่ในห้องเดียวกับพ่อแม่

การล้างมือและทำความสะอาด แม่จะฝึกให้ลูกล้างมือก่อนรับประทานอาหารแต่ไม่ค่อยให้ความสนใจจากนั้นก็ในเรื่องการทำความสะอาด และจะส่งเสริมสนับสนุนให้ลูกไปอาบน้ำในลำธาร กับพี่น้องหรือเพื่อนเพศเดียวกัน

ในด้านการรับผิดชอบ เด็กเคนยาถูกคาดหวังให้รับผิดชอบงานหนัก ตั้งแต่เล็ก ๆ พ่อแม่ชอบให้ลูกเชื่อฟังมากกว่าจะริเริ่มด้วยตนเอง เด็กจะรับผิดชอบหน้าที่การงานต่าง ๆ ในบ้าน นับตั้งแต่หุงต้ม อยู๋ใหญ่จะไม่ทำงานที่ใช้ได้เล็ก ทำได้ เด็กชายเริ่มเลี้ยงสัตว์ ขณะยังเล็กอยู่ ส่วนเด็กหญิงอายุ 3 ขวบจะไม่ได้กินน้ำ โดยวิธีวางหมอนำไวบนศรีษะ และทำหน้าที่เลี้ยงน้องเมื่ออายุ 5 ขวบ เด็ก ๆ จะช่วยแม่ในทุ่งนาเมื่ออายุ 3 และ 6 หรือ 7 ขวบ โดยช่วยทั้งงานบ้านและงานใน ทุ่งนา¹

การศึกษาในอินเดียที่ชนบท ราชปุตส์ (Rajputs) ในคาลาปเปอร์ (Khalapur) โดย ไลท์ มินเทอร์น และจอห์น ที ฮิตช์ค็อก (Leigh Minturn and John T. Hitchcock)

การรับประทานอาหาร แม่ส่วนใหญ่รายงานว่าลูกเรียนรู้ที่จะ รับประทานอาหารได้ด้วยตนเองเมื่ออายุ 2 ขวบ แม่หลายคนรายงานว่าลูกเรียนรู้

¹Ibid., pp. 147 - 181.

ที่จะรับประทานด้วยตนเองก่อน 1 ขวบ แม่จะปล่อยให้เด็ก 2 ขวบรับประทานอาหาร
เองเสมอ ๆ แม่บางคนปล่อยให้ลูกไปจนกระทั่งอายุ 3 หรือ 4 ปี เหตุผลก็เพราะแม่
รู้สึกว่าเป็นการรวดเร็วและง่ายกว่าจะปล่อยให้ลูกรับประทานตามลำพัง

การขับถ่าย การฝึกหัดขับถ่ายจะเริ่มในปีที่ 2 หรือ 3 และเด็กสามารถ
ไปขับถ่ายได้เป็นที่เป็นที่ในระหว่างปีที่ 2 แต่เด็กบางคนยังต้องให้แม่พาไปขับถ่าย
จนย่างเข้าปีที่ 3 การฝึก ขับถ่ายให้เด็กนั้นใช้วิธีการเลียนแบบผู้ใหญ่ และเนื่องจาก
เด็กวัยนี้ยังไม่สวมกางเกงจึงไม่มีปัญหาเรื่องการถอดเสื้อผ้า การเรียนรู้ที่จะขับถ่าย
จึงไม่ยาก หลังจากขับถ่ายแล้วแม่จะทำความสะอาดให้จนเด็กอายุ 4 หรือ 5 ขวบ
จึงจะทำความสะอาดด้วยตนเอง ส่วนใหญ่เด็กจะไปขับถ่ายตามลำธารเพื่อสะดวกแก่
การทำความสะอาด ในช่วง 2 ปีแรกเวลาเด็กปัสสาวะผู้ใหญ่จะจับตัวเด็กให้ห่าง
ออกไปจากตัวและเมื่อคิดว่าเด็กจะถ่ายอุจจาระแม่จะจับให้เด็กนั่งตามลำธารและ
ทำความสะอาดให้เด็กด้วยวิธีที่แสดงความรังเกียจเล็กน้อย

การแต่งกาย เด็กเล็กในอินเดียจะยังไม่สวมกางเกงเพียงแต่สวมเสื้อ
สั้น ๆ บางครั้งจะเปียพันศีรษะหรือใส่หมวก

การนอน เด็กจะนอนกับแม่เป็นเวลาหลายปี เด็กหญิงจะนอนกับแม่จน
กระทั่งอายุ 8 หรือ 9 ขวบ แต่เดี๋ยวนี้เองใหม่เด็กอาจถูกแยกไปนอนกับพี่น้องและถนัด
มานอนกับแม่ได้อีกไม่เป็นการผิดปกติแต่อย่างใดที่แม่จะนอนกับลูกหลาย ๆ คน

โดยทั่วไปผู้ใหญ่อินเดียมีความเชื่อว่า เด็กคือผู้บริสุทธิ์ ไม่ควรมี
ยังไม่รู้จักกับนิตยสารชัวิต เป็นเทพีลงมาจุติ พ่อแม่จะมองเด็กเหมือนกันหมดโดยไม่
คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ยกเว้นเรื่องการทำความสะอาด ชีวิตของเด็ก
จะเป็นอิสระจากการเลี้ยงดูด้วยวิธีรุนแรง ปกติแล้วจะไม่มีใครเอาใจใส่กับเด็ก
ถ้าเด็กร้องผู้ใหญ่จะเข้าไปปลอบก็ต่อเมื่อไม่ยุ่งอยู่กับงานอื่น ในช่วง 2 ปีแรกเด็กจะ
ไม่ถูกปล่อยให้ห้อยตามลำพัง แต่ก็จะไม่เป็นศูนย์กลางความสนใจ เด็กจะไม่ถูกกระตุ้น
ให้เดินไต่เต้าเป็น ๆ เพราะแม่กลัวว่าลูกจะชนและกอดความรำคาญให้ พ่อแม่ส่วนใหญ่

จะเน้นให้ลูกเชื่อฟังและยอมทำตาม

การศึกษาในชนบทไทยที่หมู่บ้านพรานหมื่น ตำบลบ้านขาว อำเภอเมือง
จังหวัดอุดรธานีและหมู่บ้านอุเม็ง ตำบลยุหยา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
โดยจรรยา สุวรรณทัต และคณะ

การเคลื่อนไหว ตั้งแต่วัยทารกไปจนถึงวัยก่อนเข้าเรียน การเคลื่อนไหว
ของลูกทุกระยะจะอยู่ในสายตาของแม่ ญาติผู้ใหญ่หรือพี่ ๆ ตลอดเวลา เนื่องจากแม่
จากทั้ง 2 หมู่บ้านมีความห่วงใยในความปลอดภัยของลูกเป็นอย่างมาก และขณะเดียวกันก็
ก็ต้องคอยระมัดระวังการเล่นของลูกซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินสิ่งของ
อีกด้วย และแม่ในบานอุเม็งให้เสรีภาพในการเคลื่อนไหวของลูกน้อยกว่าหมู่บ้านพราน
หมื่น¹

การรับประทานอาหาร อาหารของชาวบ้านทั้ง 2 นี้จะรับประทานข้าว
เหนียวเป็นอาหารหลักและการที่จะรับประทานอาหารให้เรียบร้อยได้ต้องใช้มือหยิบแยงข้าว
ออกมาปั้นเป็นก้อนให้พอเหมาะคำหนึ่ง ๆ เมื่อบริโภคแล้วให้เด็กขูดเกะกินเป็นกวนแน่นดี
แล้วจึงเอาข้าวจืดอาหารอื่นในสำหรับ แม่ทั้ง 2 หมู่บ้านรายงานว่าเด็กสามารถปั้น
ข้าวเป็นคำได้เรียบร้อยแล้วก็ได้รับประทานอาหารพร้อมผู้ใหญ่ได้ ปรากฏว่าเด็กทั้ง
2 หมู่บ้าน ทั้งชายและหญิงสามารถรับประทานอาหารได้เองโดยไม่ต้องป้อนเมื่ออายุ 3
ปี²

¹จรรยา สุวรรณทัต และคณะ, อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็ก
ที่หมู่บ้านพรานหมื่น ตำบลบ้านขาว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี และหมู่บ้านอุเม็ง
ตำบลยุหยา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่, หน้า 122.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 74 - 166.

การขี้ถ่าย ในการฝึกไม้ให้ลูกขี้ถ่ายเลอะเทอะ หรืออิหรูจักขี้ถ่าย เป็นที่ เป็นทางนั้นโดยทั่ว ๆ ไปแม่บ้านพรานเหมือนเริ่มฝึกเมื่อลูกอายุ 1 ปีลงมา แม่ส่วนใหญ่ของทั้ง 2 หมู่บ้านเริ่มฝึกเด็กในเรื่องควบคุมขี้ส่ววะและอุจจาระในอายุ ขนาดเดียวกัน สำหรับวิธีฝึกอบรมการขี้ถ่ายนั้นแม่ของ 2 หมู่บ้านใช้วิธีฝึกอยู่ 2 วิธี คือการสังเกตอาการที่เด็กแสดงให้ทราบว่าต้องการขี้ถ่ายกับวิธีฝึกให้เด็กขี้ถ่ายเป็น เวลาซึ่งปรากฏว่าแม่ใน 2 หมู่บ้านส่วนมากใช้วิธีฝึกโดยการสังเกตอาการมากกว่าใช้ วิธีฝึกเป็นเวลาและปรากฏว่าเด็กบ้านพรานเหมือนส่วนมากยังค้ำการขี้ถ่ายเป็นเวลา ได้สมบูรณ์เมื่ออายุ 3 ปี ส่วนเด็กบ้านอุเม็งสามารถควบคุมการขี้ถ่ายได้เรียบร้อย เมื่ออายุ 2 ปี¹

การแต่งกาย การฝึกให้ลูกแต่งตัวนั้นแม่ทั้ง 2 หมู่บ้านเห็นว่าไม่เป็นเรื่อง สำคัญสำหรับเด็ก เพราะเด็กอยู่บ้านตลอดวัน วันหนึ่งแต่งตัวให้เพียงครั้งเดียวไม่ เป็น การลำบากต่อพ่อแม่ จึงเห็นควรรอไว้ฝึกเมื่อเด็กโต จนเด็กรู้จักอายุ และอยากช่วย งานจะดีกว่า เพราะจะช่วยให้การฝึกเรื่องง่ายขึ้นอีกด้วย จากรายงานของแม่ทั้ง 2 หมู่บ้านให้ความเห็นว่าเด็กอายุระหว่าง 7 - 8 ปีควรแต่งกายเองโดยไม่ต้องมี ผู้ใหญ่ช่วยเหลือ หรือคอยดูแลอีกต่อไป²

การนอน เด็กใน 2 หมู่บ้านนอนรวมมุ้งเดียวกับพ่อแม่จนกระทั่งเข้าสู่วัย รุนจึงแยกไปนอนกับพี่น้องหรือญาติเพศเดียวกัน หรือแยกนอนคนเดียวต่างหาก ซึ่งเด็ก หญิงจะนอนอีกมุ้งหนึ่งในห้องเดียวกับพ่อแม่ และเด็กผู้ชายแยกมานอนที่ระเบียงหน้าห้อง นอนของพ่อแม่ และแม่ทั้ง 2 หมู่บ้านให้ความเห็นว่าลูกในวัย 7 - 8 ปีควรไปนอน เองได้แล้ว³

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 114.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 169

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 79 - 169.

การเล่น เมื่อเด็กเติบโตขึ้นขนาด 1 ปีขึ้นไปจนถึง 3 ปี แม่จะมอบหมายให้ทำ ๗ กอช่วยดูแลเด็ก ซึ่งพ่อของเด็กก็ยังอยู่ในวัยเด็กยังห่างเล่นอยู่ จึงมักจะพาน้องไปเล่นด้วย บางครั้งที่ ๗ ก็มาเล่นอยู่กับเพื่อน โดยปล่อยให้ตัวเองเล่นตามลำพัง เป็นเหตุให้ตนเองอาจไต่บันไดบ้านขึ้นไปเองโดยที่ไม่เห็นสังเกตเห็น แต่ถ้ามแม่เป็นผู้ดูแลเด็กเอง เมื่อต้องการทำงานบ้านก็จะชิงลูกไว้ในเปล เมื่อเด็กอายุระหว่าง 3 - 5 ปีมักจะเล่นร่วมกับเด็กอื่น ๆ โดยบางแล้ว แม่ทั้ง 2 หมยาน ยอมปล่อยให้ลูกไปเล่นกับเพื่อน ๆ โดยแม่คิดว่านอกจากเด็กจะไม่เหงาแล้วยังทำให้เฉลียวฉลาดและเป็นเด็กกล้าปฎิบัติแล้ว เวลาเด็กจะเล่นอะไรพ่อแม่บางคนจะคอยจับตาดูด้วยความเป็นห่วงเกรงว่าลูกจะเป็นอันตราย หรืออาจทำให้ทรัพย์สินสิ่งของในบ้านแตกหักเสียหาย และมักจะห้ามปรามลูกตลอดเวลาไม่ว่าจะเล่นอะไร¹

สมมติฐานในการค้นคว้า

1. พฤติกรรมพื้นฐานในการช่วยตนเอง 9 ด้าน ทั้ง 4 สถานการณ์ของเด็กเล็กชนบทเพศชายและเพศหญิงไม่แตกต่างกัน
2. พฤติกรรมพื้นฐานในการช่วยตนเอง 9 ด้าน ทั้ง 4 สถานการณ์ของเด็กเล็กชนบทที่เป็นลูกคนโต และลูกคนรองแตกต่างกัน
3. พฤติกรรมพื้นฐานในการช่วยตนเอง 9 ด้าน ทั้ง 4 สถานการณ์ของเด็กเล็กชนบทในครอบครัวที่มีฐานะ เศรษฐกิจสูง และเด็กในครอบครัวที่มีฐานะ เศรษฐกิจต่ำแตกต่างกัน
4. พฤติกรรมพื้นฐานในการช่วยตนเอง 9 ด้าน ทั้ง 4 สถานการณ์ของเด็กเล็กในชนบทภาคเหนือและเด็กภาคตะวันออกเฉียงเหนือแตกต่างกัน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 116 - 119.